

Bílé Karpáty

Biele Karpaty

2/2001

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Ondřejem Havelkou * Žluté durancie nejsou durancie
- * Trenčín 21 * Kraslice na Hornácku (2) * Plevelé jsou také rostliny

Dnešní **rozhovor** je věnován muzikantovi, herci, kapelníkovi a velkému příznivci Horňácka Ondřeji Havelkovi (str. 2 - 3).

Jak je možné, že vesmírem krouží planetka se jménem **Jožkakubík**? Dočtete se to na str. 4.

Proč je chráněný přírodní výtvar **Krasín** cenný a zajímavý, vám vysvětlí článek na str. 7.

Kam míří projekt **Trenčín 21**? Čtete na str. 11.

Na str. 16 vám představíme **Václava Hanáka**, zemědělce, který se věnuje ekologickému pěstování vína.

Krajiny Bílých Karpat v obrazech na str. 18 - 19 vás tentokrát zavedou na Jižní Valašsko.

Obsah:

Fejeton

Spolužáci a žáby 1

Náš rozhovor

Horňácko je pro mě blues 2

Akce v Bílých Karpatech

Astronomické nešpory v Kuželově,

Rozhledna na Travičné otevřena

Bartákův hrnec pro Zdeňka Ševčíka 4

Pozvánka na Jarmok,

Hrad Brumov má čtyři expozice 5

Ovoce našich dědů

Žluté durancie nejsou durancie 6

Bradlový kopec Krasín 7

Učíme se od mala / Učíme sa od mala

Máme rádi živáčky,

Pedagogovo osmero 8

Výskyt hranců na Bánovsku,

Chvála ze zahraničí 10

Trenčín 21 11

Něco z kultury

Kraslice na Horňácku (1) 12

Jak se na Kopanicích stravovalo (2) 13

Zprávy ze Správy / Správy zo Správy

Památné stromy (5), Natura 2000 14

Skúsenosti s obnovou lesohospodárskych

plánov 15

Pole neorané

Víno jinak 16

My a životní prostředí

Hostětín topí na dřevo 17

Krajiny Bílých Karpat v obrazech

Jižní Valašsko 18

Zelená planeta

Pohádka 19

Tajemství přírody / Tajomstvá prírody

Plevele jsou také rostliny 20

O kúkoli 21

Pohádka / Rozprávka

O tom, proč má slunéčko sedmítečné

na krovkách sedm teček 22

Napsali jste nám

Topol u Volenova 23

Pre šikovné děti 24

I plevele patří mezi zajímavé rostliny, článek o nich najdete v rubrice **Tajemství přírody** na str. 20 - 21.

Oblíbená **pohádka** Pavla Bezděčky je na str. 22.

Spolužáci a žáby

Tak jsem se po dvaceti letech sešla se svými spolužáky z gymnázia. Bylo to velmi zajímavé setkání - o to více, že jsem gymnázium absolvovala v Praze a pomínu-li několik spolužáků v zahraničí, zavalí mne osud do nejvzdálenějšího kouta republiky.

Při obvyklém kolečku se každý představil, popovídal o tom, co dělá, kolikrát je rozvedený, kolik má dětí a podobně. Ukázalo se, že řada lidí se věnuje ekonomice, daním, bylo tam několik právníků, dva jsou doktoři, jeden veterinář, kurátorka galerie, tisková mluvčí ministerstva a řada jiných velmi zajímavých profesí tam zazněla. Přemýšlela jsem, jak mezi ten výběr zařadit to, co dělám. Když jsem řekla, že pracuji pro nevládní ekologickou organizaci, uslyšela jsem reakci: „Jo tak to jste vy, kvůli kterým teď nemůžeme jezdit do Rakouska?“ Když jsem vysvětlila, že se jedná o přednášky a kulturní akce pro veřejnost, pořádání konferencí a kulatých stolů, angažovanost

v komunální politice, vydávání časopisu, už jim to bylo srozumitelnější. Ale když jsem se pak zamyslela nad vysvětlením, které jsem jim nabídla, která z těchto činností skutečně znamená nějakou změnu životního prostředí k lepšímu? Samozřejmě že u všech můžeme předpokládat zprostředkovaný vliv. Časopis určitě spoustu lidí informuje, povzbudí, možná motivuje. Snažit se ovlivnit chování radnice nebo krajského zastupitelstva rozhodně má svůj význam, vzdělávat a informovat veřejnost také.

Naštěstí dělám i další věci - třeba sbírám žáby a přenáším je přes silnici. Odborně se tomu říká záchranný transfer obojživelníků - v podstatě jde ale o to, aby žáby nepřešlo auto. Práce je to nesmírně důležitá, její význam se dá odborně dokonale zdůvodnit (skoro všechny naše žáby jsou chráněné) i finančně vyčíslit. Co se ale těžko zhodnotí a zdůvodní, je ten skutečný vnitřní důvod, proč tuto práci děláme. Ona je to totiž často i práce únavná, nepříjemná

a časově náročná, často v dešti a blátě člověk musí rukama vybírat mokré, slizké a značně naštvané ropuchy z kýblu, v dalším kýblu (ze kterého se snaží utéci ze všech sil) je nosit kolem sta metrů a pak je jemně a šetrně vyložit do rybníka. Musí se spočítat, určit nejen rod, ale i druh (a to u skokanů někdy není žádná legrace). Každá žaba tak projde rukama nejméně dvakrát. A to už vůbec nemluví o tom, že sem tam je v kýblíku i myš, v lepším případě živá, ale občas taky chcíplá. Někdy to dá člověku docela zabrat. Pro takovou práci musí být i jiná motivace, než jen „zákon je chrání...“

Povídání s bývalými spolužáky mi trochu pomohlo v tom, že jsem si tuto motivaci pojmenovala. Možná zní nadneseně, možná je někomu srozumitelná. Je to prostě úcta k živým bytostem a respektování jejich práva na život. Pokud je totiž úcta k životu míněna vážně, je to mnohem silnější popud, než nepříjemný dotek slizkého a zabahněného tvora nebo nutnost vstávat tři týdny brzy ráno. Jen mým bývalým spolužákům jsem to těžko vysvětlila, naše povídání na toto téma skončilo slovy: „Jani, ty jsi pořád stejný blázen, jako jsi byla.“ Byla to ta nejlepší poklona, jakou mi mohli složit.

Jana Hajduchová

Horňácko je pro mě blues

Ondřej Havelka, zpěvák, herec, moderátor, náruživý hráč golfu a aktivní příznivec hornáckého folklóru, vystoupil na konci června minulého roku se svým orchestrem Melody Makers ve Velké nad Veličkou v rámci oslav 50. výročí zahájení výroby Kordárny, a.s.

Do Velké poprvé přijel ještě jako student DAMU v roce 1978 na základě poslechu gramofonových desek Ňorka a Kubíka. Od té doby návštěvu nesčetněkrát zopakoval, účastnil se fašankových obchůzek, různých folklorních akcí a působil jako stálý host - kontráš a zpěvák cimbálové muziky Ležhory primáše Petra Miškeřika.

Rozhovor vznikl po půlnoci na Zahrádce v Jagošově restauraci po koncertě. Po celou dobu byl podmalován společným jamováním havelkových muzikantů s hornáckými hudci.

Tisková konference při uvedení filmu „...ani smrt nebere“.

Kdys byl naposled ve Velké?

„Je to hrozné, ale já jsem tady byl naposled při premiéře filmu „...ani smrt nebere“ a ani si pořádně nevzpomínám, kdy to přesně bylo.“

Napadlo tě někdy, že bys mohl vystoupit tady se svými Melody Makers?

„Říkal jsem vždycky při koncertu před publikem, že jsem o tom snil, protože jsem měl takové špatné svědomí, že se nedostavuji na zkoušky cimbálové muziky Ležhory a na jejich některá vystoupení. Omlouval

jsem se primášovi Petrovi Miškeřikovi, že opravdu mám práci v Praze se svým orchestrem. Měl jsem pokaždé pocit, že to bere jako takovou výmluvu. Takže jsem strašně potřeboval někdy se předvést ve Velké, aby všichni viděli, že skutečně je pravda, že tu kapelu mám a že ten swing hrajeme.“

Co pro tebe znamená Horňácko?

„Já si myslím, že Horňácko je pro mě nejpřirozenější cesta k prožitku, po němž my toužíme v blues, protože blues je samozřejmě alfa a omega jazzové a swingové muziky 20. století a bez toho by to, co my děláme, nebylo. Jenomže právě blues je věc, která je nám středoevropanům strašně vzdálená. A pokud chceme pochopit, o čem to je, tak musíme hledat něco, co je bližší našemu naturelu a pro mě je to Horňácko. Horňácko je prostě pro mě blues.“

O Horňácku se mluví jako o jednom z posledních míst, kde stále ještě existuje folklór v autentické podobě. Jak se díváš na tento názor?

„Já si myslím, že autentičnost je v tom, že se udržuje kontinuita rodové tradice. A to je právě na tomto místě - na Horňácku. Chci říct, aniž bych někomu stranil z osobního zaujetí, že pro mě je autentičtější folklór v podání Petra Miškeřika, než kluků, kteří třeba hrají lépe technicky, protože třeba mají konzervatoř a jsou lépe vyškoleni. Ale já vím, že ten Petr Miškeřik hraje tak, jak hráli jeho předkové, jak hrály generace před ním. A to je pro mě podstatnější. Na autentičnost lze samozřejmě nahlížet z různých pohledů a z různých úhlů, ale pro mě je rozhodující tento pohled.“

Jaké pocity máš z vašeho zdejšího vystoupení?

„Trošku jsem se bál, protože jsem věděl, že přece jen Velká je malé městečko, které není zvyklé na - řekl bych - okrajové hudební žánry. Naše muzika je speciální třeba i pro Prahu. Tak jsem si říkal, že je přece jen trochu odvážné tady takovou muziku předvést. Spoléhal jsem ale, že zde mám mnoho příznivců a hodně kamarádů a nakonec to taky dobře dopadlo. Vypadá to, že jsme měli hezký ohlas a zdálo se, že naše vystoupení se líbilo. Musím říct, že se nám ještě nikdy nestalo, aby při jedné písni, na kterou většinou začnou lidi tleskat, tleskali na druhou a čtvrtou dobu, tedy tak se má v jazzu. Vždycky tleskají na první a třetí, nebo velmi nerytmicky, takže je potom problematické hrát. Poprvé a to právě na Horňácku lidé začali tleskat tak, jak se má a tleskali perfektně do rytmu.“

Myslíš, že je nutné tuto oblast nějak zvlášť propagovat?

„Myslím si, že Horňácko má velmi silný kredit především u intelektuální společnosti třeba ve městech. To, co cítím já, že ten folklór je tady takový strašně ryzí a hluboký, to cítí také spousta lidí třeba v Praze, v Brně a ve velkých

„Hornák“ Ondřej Havelka

centrech. Z tohoto pohledu skutečně není potřeba moc tlačit na reklamu, protože třeba ta hudba si svou kvalitou své diváky najde sama. Ale zároveň z jiného pohledu je pravda, že když už existuje něco, co je takovým záchráněním čistoty a něco, co ještě je neposkvěněné, že by se o tom mělo vědět. Ale zase čím více se něco otevře, tím více je to vystaveno zranitelnosti. Když si však svou jedinečnost uchováte, tak sem budou stále jezdit lidé a folklór je bude obohacovat.“

Jak vzpomínáš na svou roli učitele ve filmu „...ani smrt nebere“?

Při fašankové obchůzce ve Velké

„Je to trochu těžká otázka. Já samozřejmě miluji Hornácko. Ale hrál jsem učitele, který vlastně byl takovým typem folklórního extrémisty, to znamená, že byl jakoby nesmlouvavý a nedemokratický, trochu to byla karikatura těch lidí, kteří folklóristus přehánějí. Takže já bych se radši o tom moc nevyjadřoval. Já jen doufám, že se mně podařilo vyjádřit to, co jsem chtěl.“

Hodně se tady spekuluje o tom, kolik máš potomků.

„Já všude říkám, že do svého soukromí nedovoluji nahlížet... tak mám tři děti a stejně jako Bolek Polívka jsem dopřál každému dítěti vlastní matku.“

Která současná hornácká osobnost tě nejvíce zaujala?

„Na to se dá odpovědět mnoha způsoby. Já mám třeba rád Juru Slovák, Petra Miškeřku, Martina Hrbáče. Pro mě je nejlepší hornácký zpěvák Jura Slovák, nejlepší primáš Martin Hrbáč a člověk, který má takový nejzdravější přístup k muzice, je Petr Miškeřka. Je to muzikant, který není školený, učil se víceméně sám a hraje tak, jak mu velí srdce.“

Jaký máš vztah ke zdejší romské komunitě?

Melody Makers jamují s hornáckými hudci

„Je pravda, že jsem tady v poslední době dlouho nebyl. Ale musím říct, že s Jožkou Kubíkem - Filíkem jsem prožil nejúžasnější muzikantské zážitky, které jsem kdy vůbec tady zažil. V době, kdy jsem se snažil učit kontrovat a myslím si, že mně to docela šlo, tak jsem měl to štěstí, že jsem mohl hrát i s Filíkem a to byl muzikant přímo neuvěřitelný. To už asi nikdy nezažiji. A stejně tak Jan Kubík byl muzikant vynikající. Bohužel, oba už nejsou mezi námi. Situaci v současné době neznám, protože jak říkám, dlouho jsem tu nebyl.“

Jak se díváš z tvého pohledu na folklór na přelomu tisíciletí?

„Pochopil jsem, že s tím hornáckým folklórem je to dost podobné jako s tím mým jazzem. Protože pokud se chce přiblížit tomu, jak to má být, tak musím poslouchat staré muzikanty z počátku 20. století. A tak je to podobné i s těmi hornáckými hudci. Myslím si, že mladí kluci, kteří jsou vyškolenými muzikanty a mají perfektní techniku, by měli poslouchat Joženu Kubíka, měli by poslouchat Trna, Norka a teprve na nich stavět svůj styl. Stejně tak to udělal Martin Hrbáč, který začínal jako kluk hrát s majstrem Joženou a je to na něm pořád slyšet. Jeho styl je poznamenán kubíkovskou muzikou, je to starý typický hornácký hudecký styl. V tom je jeho síla.“

**Antonín Vrba
Velká nad Veličkou**

Astronomické nešpory v Kuželově

Horňácká muzika a astronomie, to k sobě na první pohled jaksi nepasuje. A přesto se v neděli 5. května sešli na kuželovském větráku horňáčtí muzikanti s astronomy na astronomických nešporách.

Důvod byl zajímavý a ojedinelý. Byl to křest rodného listu nové planety, která od 9. března tohoto roku oficiálně nese jméno horňáckého muzikanta, majstra Joženy Kubika.

Planetku objevili astronomové Jana Tichá, Miloš Tichý a Zdeněk Moravec již 25. října roku 1995. Do databáze Mezinárodní astronomické unie byla planetka tenkrát zařazena pod číslem 17611. Planetka Jožkakubik letí vesmírem v hejnu dalších planetek a to na dráze mezi Marsem a Jupiterem. Je to docela velká planetka s průměrem přibližně 9 kilometrů. Kolem Slunce oběhne jednou za 5,17 roku.

Za to, že planetka nese jméno dnes už legendárního horňáckého primáše, může Břetislav Rychlík. Ten navíc zorganizoval a svým typickým sousedským způsobem i moderoval slavnost na kuželovském větráku. Sešli se tu nejlepší muzikanti a zpěváci regionu.

Mezi pěti sty příznivci horňácké muziky, kteří se k nešporám sešli, nechyběl ani spisovatel Ludvík Vaculík, hudebník Ondřej Havelka, a primáš Jura Pavlica. Počasí, navzdory obavám, bylo docela hezké a sluníčko se skrze mraky prodralo i při slavnostním křtu rodného listu planety. Křest provedli astronomové z kléfské observatoře společně s paní starostkou z Hrubé Vrbky a starostou z Kuželova.

Pavel Bezděčka

Rozhledna na Travičné otevřena

V neděli 29. dubna 2001 vyhláskalo krásné počasí do Bílých Karpat množství turistů a výletníků. Nejméně tisícovka z nich zamířila na nevysoký kopec Travičná, rozkládající se na úpatí pohorí, mezi obcemi Tvarožná Lhota a Radějov.

Ve 14 hodin se zde uskutečnilo slavnostní zahájení provozu na první bělokarpatské rozhledně. Na úvod slavnostního zahájení zazpíval mužský sbor z Tvarožné Lhoty a zahrála muzika Mirka Minkse z Velké nad Veličkou. Potom zazněly slavnostní

projevy paní Chalupové, starostky Tvarožné Lhoty a tiskového mluvčího firmy Eurotel a.s. pana Kučmáše. Jako třetí promluvil zástupce Správy CHKO Bílé Karpaty Pavel Bezděčka.

Po proslově vystoupali uvedení zástupci obce, Eurotelu a CHKO na ochoz rozhledny a sklenkou vína připili na úspěšnost jejího provozu. Tím byla rozhledna slavnostně otevřena a návštěvníci mohli po skupinkách vystupovat nahoru a kochat se

krásou okolního kraje. Čekající se mohli věnovat prohlídce stálé expozice o zdejších kraji a přírodě CHKO Bílé Karpaty, vystavené na stěnách atria. K tomu jim opět hrála muzika z Velké a zpíval mužský sbor z Tvarožné Lhoty.

Otevření se podařilo na jedničku a věřím, že stejně úspěšný bude i další provoz rozhledny, stojící v samotném srdci Slovácka. Určitě vás bude zajímat provozní doba rozhledny: v červnu bude rozhledna přístupná denně od 10 do 19 hodin, v červenci a srpnu od 10 do 20 hodin, po prázdninách pouze o víkendech a svátcích od 10 do 18 hodin.

Pavel Bezděčka

Bartákův hrnec pro Zdeňka Ševčíka

V sobotu 26. května byl slavnostně předán Bartákův hrnec jako cena „Ekologický zemědělec roku 2000“ Ing. Zdeňkovi Ševčíkovi z Pítkova.

Dostal ji „za přínos k propagaci ekologického zemědělství

přímým prodejem biopotravin a za podíl na zavedení nového biovýrobku roku na trh“, čímž je myšlen jablečný mošt vyráběný občanským sdružením Tradice Bílých Karpat.

Zdeněk Ševčík se zabývá

ovocnářstvím a sušením ovoce. V ekologickém režimu hospodaří od roku 1994. Ze čtyř hektarů certifikovaných sadů vyprodukuje a prodá ročně asi tunu sušeného ovoce, hlavně jablek, hrušek, švestek, třešní a ořechů. Zdeněk

Ševčík je i jednatelem občanského sdružení Tradice Bílých Karpat, které na podzim roku 2000 uvedlo do provozu malou moštárnu v Hostětíně. Rozhovor s ním najdete v čísle 1/2000 tohoto časopisu.

V sobotu dopoledne proběhlo oficiální předání ceny a prohlídka

hospodářství Zdeňka Ševčíka v Pitíně. Odpoledne pokračovala slavnost v sousedním Hostětíně biojarmarkem a doprovodnými atrakcemi. Zájemci si prohlédli provoz moštárny, tradiční sušárnu ovoce, kofenovou čistírnu, výtopnu na dřevní štěpku.

Večer se Zdeněk Ševčík a

výherkyně tomboly paní Studeníková ze Slavičína nechali vznést horkovzdušným balónem. Vzduchoplavci přeletěli Pitín, minuli Bojkovice a už za šera přistáli v Komní.

Miroslav Kundrata
Brno

Pozvánka na jarmok

Občianske združenie Spodská a Obecný úrad Mikušovce pripravujú už V. ročník hodového jarmoku ľudových remesiel v Mikušovciach, ktorý sa stáva tradíciou a vitaným spoločenským stretnutím.

Zúčastňujú sa ho výrobcovia a predajcovia remeselných výrobkov zo slovenskej a moravskej strany Bielych Karpát aj susediacich regiónov, stretávajú sa na ňom domáci i návštevníci z blízkeho i vzdialeného okolia. Remeselné výrobky si možno nielen kúpiť, ale aj pozorovať zručnosť ich autorov pri predvádzaní výroby.

V. hodový jarmok ľudových remesiel sa uskutoční 29. júla v Kultúrnom dome v Mikušovciach. Počas jarmoku bude na 1. poschodí kultúrneho domu otvorená výstava fotografií, venovaná doterajším ročníkom jarmoku, bielokarpatskej cezhraničnej spolupráci a 1. výročiu vzniku Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty.

Všetci šikovní remeselníci, kteří rádi předvedú svoj fortel zvedavým návštevníkom, sú vítaní. Výrobcovia a predajcovia ľudových remeselných výrobkov, ktorí sa chcú na jarmoku prezentovať, sa môžu prihlásiť u organizátorov:

Martin Štefánek - pišťalkár z Lúk

Alexandra Janíková
018 57 Mikušovce 55
tel. 0827/4466297
Dana Kopačková
018 57 Mikušovce 201
tel. 0827/4466301

Hrad Brumov má čtyři expozice

Od soboty 5. května je hrad Brumov znovu otevřený pro návštěvníky. Po rekonstrukci spodního i horního hradu, dokončené loni, byla v prostorách hradního paláce umístěna stálá expozice o historii hradu Brumov a okolí Vlárského průsmyku, včetně archeologických nálezů.

Letos Městský úřad Brumov-Bylnice expozici rozšířil o tři další,

které jsou umístěné v horní patře a pod vyhlídkovou západní věží. Jedná se o fotografickou expozici památek města Brumova-Bylnice, recesní výstavu o Valašském království i prezentaci chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty, s pěti panely a dvěma vitrínami. Barevné fotografie krajiny, živočichů a rostlin informují návštěvníky o hodnotách Bílých Karpat, ve vitrínách jsou

vystaveny kameny z této oblasti i dosud vydané publikace.

Slavnostní zahájení druhé sezóny doprovázel bohatý program. K nejzajímavějším bodům programu patřila ukázka středověkého šermu skupinou Erebus ze Zlína a živé šachy na šachovnici 8 x 8 m v rámci finále regionálního šachového turnaje.

Jan W. Jongepier

Žluté durancie nejsou durancie

S netrpělivostí jsem očekával dohodnutý termín schůzky s panem Ladislavem Tomčalou ve Velké nad Veličkou, který mě upozornil na výskyt názvu a stromu takzvané „Žluté durancie“. Očekával jsem, že najdeme nějakou žlutě zbarvenou starou odrůdu slivoně. Těšil jsem se, protože žlutých (nebo žlutozelených) slivoní včetně špendlíků a mirabelek je již v našich zahradách, polních sadech a strofořadích velmi poskrovnu.

Na mezi v sadě Pahrby v Javorníku jsme stáli před stromem a jeho potomstvem z kořenových výmladků různého stáří. Již při pohledu na první plod v koruně i pod stromem na zemi bylo jasné, že se v žádném případě o barevnou mutaci Durancie nejedná. Nalezené slivoně s ní nemají nic společného co do pomologických znaků.

Ihned jsem pochopil, že nález rozšířil seznam polokulturních typů slivoní vyskytujících se v Bílých Karpatech. Jen pro orientaci - v tomto časopise byly již některé z nich představeny (viz 'Sračky', 'Bílé slivky', 'Švestičky'). Samozřejmě, že byla pořízena fotodokumentace jak stromu, tak i plodů a pořízen pomologický popis (viz vedle).

Jako zajímavý typ slivoně byl menší vzorek zaslán dr. Emanuelu Opravilovi, mimo jiné též našemu významnému znalci slivoní. Dovolím si citovat z jeho dopisu: „...je to zázrak, že se tam ještě takové pěkné věci nacházejí... ta žlutá durancie mne ovšem pořádně nadzvedla, to je rarita.... doposud jsem o ní nečetl ani neslyšel.“ Na základě zahraniční botanické literatury a rukopisů z pozůstalosti prof. Františka Kůhna se podařilo dr. Opravilovi přiblížit botanické zařazení nálezu „žluté durancie“. Pravdě-

podobně se jedná o *Prunus insititia* subsp. *intermedia* var. *culinaris*. Není si však zcela jist determinací a připouští, že by se mohla vystavit na tento nález zcela nová varieta!

Nejenom po stránce botanické taxonomie je tento nález ojedinělý. Totiž i po stránce využití ve šlechtění má tento počin význam. Žluté durancie, které nejsou durancie, jeví odolnost vůči příznakům šarky. O to více je to závažné zjištění, protože v bez-

prostřední blízkosti se nacházely slivoně, zcela zdecimované šarkou.

Václav Tetera
Pravčice

„Žlutá durancie“

Nález: Javorník, sad Pahrby.

Plod: oválné elipčité, střední až menší velikosti, $d = 32$ mm, $š = 28$ mm, tvar variabilní. U některých plodů zahnědlá. Rovná, na konci jen mírně ohnutá. Sedí v nehluboké, plytké jamce, ze které se lehce odlučuje jen u přežralých plodů. Nezralé a dozrávající plody drží dobře na plodonosných větvíčkách.

Hmotnost: cca 14 g, což je asi polovina než u 'Durancie'.

Stopka: od 1,5 - 2 mm dlouhá, široká do 2 mm. Světle žlutá, z větší části u většiny plodů zahnědlá. Rovná, na konci jen mírně ohnutá. Sedí v nehluboké, plytké jamce, ze které se lehce odlučuje jen u přežralých plodů. Nezralé a dozrávající plody drží dobře na plodonosných větvíčkách.

Slupka: je pevná, tenká, středně lehce se od plodu odlučuje. Je nákysečná a mírně nahofklá. Barvy světležluté až žlutozelené, u zralých plodů žlutá s větším i menším červenohnědým líčkem, které je intenzivnější u stopeční části plodu. Ojínění je po celém plodu, jizva je intenzivněji ojíněná, což ji jen opticky zvýrazňuje. Jemné malé bílé tečky se nejvíce vyskytují ve stopeční části a v líčku. Někdy se v okolí plytké stopeční jamky vyskytují krátké přetřhané kožovité čárky.

Dužnina: tuhá, žlutá, středně šťavnatá, jemně vláknitá. Od slupky a pecky hořkokyselá, bez zvláštního aroma a příchuti, jen nasládlá. Od pecky se neodlučuje.

Pecka: až 20 mm dlouhá, 15 mm široká, tupě zašpičatělá. Povrch je zhrbolený, u hlavních žebér jsou hlubší rýhy.

Celkové hodnocení: nejedná se o barevnou mutaci 'Durancie' ale o samostatný taxon slivoně. Příznaky šarky nebyly zjištěny ani na plodech, ani na listech. Strom má o něco drobnější vzrůst než 'Durancie' s listy světlejší zelenými a s načervenalými fapíky. Množí se odkopky a snad i semenem (což nebylo v terénu prokázáno, ale lze s největší pravděpodobností předpokládat). Hospodářské využívání v obci nebylo zjištěno, krom sběru do kvasu. Jako botanická rarita a možnost využití ve šlechtitelských procesech je nutná záchrana v genofondovém sadě.

Bradlový kopec Krasín

Krasín má na starých mapách i v pamäti ľudí meno Krasín, asi preto, že sa zdal usadlíkom krásny a naozaj taký je. Ak budete mať možnosť, presvedčte sa o tom sami a navštívte túto skalnú dominantu obce Dolná Súča.

Krasín je bradlový kopec, asi 500 metrov vysoký, predstavuje ho kryha krinoidového vápencu, ktorá je vypreparovaná z okolitých mäkkých flyšových hornín. Vápenec Krasína sa ukladal na dne teplého druhohorného mora a je plný skamenelín, predovšetkým falioviek (lilijíc) (*Crinoidea*) a tiež Amonitov, čo sú dávno vyhynuté hlavonožce vzdialene príbuzné dnešným chobotniciam a sépiám. Keďže vo vápenci Krasína je veľa zrn kyslíčnika kremičitého, je tento kameň odolný voči erózii a teda nekrasovatie, výnimku tvorí malá časť čistých vápencov nad bývalým kameňolomom. Právě krasové jaskyne sa v masíve Krasína nenachádzajú, sú tu len medzivrstevové rozsadliny, vhodné hlavne ako úkryt pre netopiere.

Náletové krovie

Na kopci bol v stredoveku hrad, preto bol úplne odlesnený celý stáročia a stal sa miestom výskytu mnohých vzácných teplomilných druhov flóry a fauny. Severné strany druhotne zarástli lipohrabovým lesom s početnými lieskami, južné strany zarastajú pomalšie - najmä svibom, drienom, lieskami, hlohom a trnkou.

Pre zachovanie cenných teplomilných spoločenstiev je nutné aspoň v časti územia náletové krovie odstraňovať, keďže sa tu nepasú kozy ako v minulosti. V povojnovom období sa tu na cca 10 ha stráni páslo až 100 kusov kôz a ako vraveli miestni: „pasienok býval taký vyžraný, že sa tam dala aj ihla nájsť...“ V poslednom desaťročí však už tu nie sú kozy a ani ovce, ale ich s veľkým úsilím čiastočne nahrádzajú ľudia, ktorí časť krovia

odstraňujú. Prví s touto nefahkou sysiphovskou prácou začali v roku 1990 miestni ochranári zo Slovenského zväzu ochrancov prírody pod vedením pána Miklasa, pomohli im nezamestnaní prostredníctvom verejnoprospešných prác a v posledných rokoch kozy na Krasíne zastupujú najmä KOZáci (členovia mimovládnej organizácie KOZA = Karpatské ochrannárske združenie altruistov).

Množstvo odstránenej biomasy najmä v začiatkoch bolo skutočne impozantné, spáleniská po likvidácii vyrúbaného krovia sú vidieť aj po desiatich rokoch. Lenže krovie, koreniace v skalnatom podklade, sa nehodlalo odobrať k predkom, veselo výmladkuje a treba každoročne rúbať a páliť. Teraz len prútie, ale o to početnejšie. Krasínu by pomohli kozy, nie jedna dve, ale aspoň päťdesiat.

Zvieratá

Niečo tu však predsa chýba, pri opakovanom výskume nebol potvrdený vzácny chrobák *Sysiphus schaefferi*, ktorý je viazaný na trus drobných zvierat, preto za cieľ považujeme návrat k pastve aspoň v časti územia.

Medzi vzácnou teplomilnou vegetáciou vyniká najmä veľmi bohatá populácia lúčovky veľkokvetej, hojnosť drienia, vyskytuje sa tu šalát trváci a ďalšie vzácne druhy. Z teplomilného hmyzu je tu veľké bohatstvo najmä blanokridlovcov (blanokridlých), spomedzi ktorých možno spomenúť našu najmenšiu kutavku (kutilkú) *Ammoplanus pragensis*, ktorá bola donedávna považovaná za pražskú raritu, krásne zlatenky (zlaténky) *Chrysis cuprea* a *C. dichroa* a ďalšie, ktoré parazitujú u iných blanokridlovcov, množstvo druhov včielok, parazitických lumkov, lumčikov a podobne.

Každoročne sú nachádzané ďalšie druhy. Zo vzácných motýľov tu možno vidieť poletovať desiatky vidlochvostov (otakárku)

ovocných aj feniklových, jasoňa chochlačkového (dymnívkového). Len tu v rámci Slovenska boli zistené druhy *Leucoptera lotella* a *Bryotropha domestica* (treba ešte spomenúť *Perizoma bifasciata*, *Apamea platinea*).

Vyskytujú sa tu aj vzácne pavúky ako napríklad *Meioneta fuscipalpis*, *Megaleptiphantes pseudocollinus*, *Leptiphantes Jacksoni* (nové druhy pre Slovensko).

Ochrana

Krasín by sme tu takmer nemali, nebyť bývalého konzervátora ochrany prírody pána Jozefa Lukáša staršieho, ktorého nedožité osemdesiatiny sme si pripomenuli vlni. CEVA (Cementárne a vápenky) mali totiž záľusť zriadiť tu veľkolom vá-

Pohľad na Hľuboč z Krasína

penca. Jemu sa podaril husársky kúsok. V priebehu pár týždňov stihol zabezpečiť vyhlásenie Chráneného prírodného útvaru (CHPV) Krasín v rade ONV Trenčín za výdatnej pomoci občanov Dolnej Súče, ktorým vysvetlil, čo by taký zásah pre ich obec znamenal. Súčania však prehlásili aj pána Lukáša a počas vyhlásovacieho konania si v Bratislave vybavili dobývací priestor pre seba, malý sice, ale predsa. A fažili si kameň veselo až do roku 1980. Potom museli prestať, ale jazva na krajinej dominante zostala.

Náučný chodník na Krasíne v súčasnosti nie je v prevádzke, tak sme vám aspoň touto formou chceli sprostredkovať pár informácií o tejto krajinej dominante Súčanskej doliny.

Pavel Deván

Máme rádi živačky

Chtěla bych vám představit výukový program, ve kterém představuji dětem živá zvířata. Jistě mě mnozí, kteří to dělají také, dají za pravdu, že kontakt dětí s živým zvířetem je daleko účinnější, než sebeučenější přednáška s obrázky.

Měla jsem už výukové programy s těmito živočichy:

- **rosnička zelená** - ochrana obojživelníků, ukázka schopnosti lézt nahoru i po hladkých materiálech
- **ježek západní** - ohrožení na silnicích, zimní spánek, potrava, výzva k přinášení malých ježků (do 50 dg) před zazimováním
- **užovka hladká** - život hadů a jejich stanoviště, ohrožení a potrava, jak se hadi rozmnožují, ostatní naše druhy, možnost záměny se zmijí.

V tomto roce se mně podařilo chytil picha velkého, který měl u

děti velký ohlas. Podotýkám, tohoto našeho milého chráněného hlodavce málokdo z dětí i dospělých znal, přestože je v Bílých Karpatech hojný. Tento program popíši podrobněji, třeba se někomu zalíbí a použije ho také. Je určen pro starší děti mateřských škol a 1. a 2. ročník ZŠ.

Děti, které ještě zatím plšika neviděly, jsou už na něho velice zvědavé. A když jim ho v klínce ukážu, ozývá se ze všech stran: „Jé, ten je krásný!“ Seznámím je ještě s dalšími zajímavostmi z jeho života (potrava, zimní spánek ...) a vím, že si ho děti zapamatují a nikdy mu nebudou ubližovat. Každé takto využitě zvířátko samozřejmě zase vypustím tam, kde bylo chyceno.

Pohádka o nespokojené myšce

Byla jednou jedna malá myška a ta byla velice nespokojena s tím, jak vypadá. Pořád se fintila a shlížela se v každém studánkovém zrcadle, jak jí to sluší. Zbytečné jí

její myši maminka ubezpečovala, že je pro ni nejkrásnější na světě. Nic nepomohlo. A když jednoho dne uviděla veverku, která se jí velice líbila, to už s ní nebylo k vydržení. A tak jí maminka vzala do hlubokého lesa k moudré sově, aby jí proměnila na veverku. Sova se zamyslela a povídá: „Když jinak nedáš, můžeme to tedy zkusit. Mám tu ještě jeden pytlík vzácné bylinky Proměňku.“ A jak to bývá, zatopili pod kotlem, a když voda začala vařit, sova tam chtěla vysypat bylinky. Ale v tom zaťoukal vítr a polovinu toho Proměňku rozťoukal po lese. Nedalo se nic dělat, víc už ho sova neměla, a tak myška vypila to, co bylo napůl uvařeno. Všichni čekali, co se bude dít. A dělo se, myška se začala proměňovat ve veverku, ale jaksi jenom napůl. Měla nádherný kožíšek s huňatým ocáskem, ale šedý. Byla velká, ale ne tak jak veverka. A měla nádherné velké oči, jak už noční tvorečkové mívají. A tak vznikl nový živočich, lidé mu začali říkat pich. A že se mu stále ještě úplně nelíbilo, že nevypadá jako veverka, rozhodl se, že se na denní světlo vůbec neukáže. A tak jsou plši v noci činní a dny prospí.

Vlasta Ondrová

Ekopedagogovo osmero

Jedním z účinných nástrojů v ekologické výchově jsou výukové programy. Ekocentra i učitelé výukové programy provádějí, ale každý trochu jinak. Ke kvalitní přípravě a vedení půdních ekologických výukových programů (EVP) mám osm doporučení.

1. EVP má přesně vymezený cíl s jasným ekologickým rozměrem a důrazem na souvislosti. Máme ujasněno, co chceme dětem sdělit, co je naučit, k čemu je

získat, o co by měly být po absolvování EVP „chytřejší“; dovedeme zcela konkrétně formulovat, „co ekologického“ program přináší. Pisemná příprava by měla být po důkladném praktickém ověření EVP dopracována do podoby metodického listu tak, aby program mohli vyučovat nejen jeho autoři. Užívané učební pomůcky by měly být originální, kvalitní, estetické a pečlivě zhotovené.

2. EVP je vždy odborně správný a aktuální. Snažíme se

vzájemně vyvažovat lokální, regionální a globální pohledy na řešený problém. Za žádných okolností nepodáváme chybné, zkreslující či nepřipustně zjednodušující informace. Soulad mezi sdělovanými a skutečnými postoji lektora zvyšuje důvěryhodnost a účinnost jeho působení.

3. Obsah EVP navazuje na osnovy vyučovacích předmětů a podle možností zahrnuje náměty, jak v daném tématu pokračovat ve škole. Zřetelná návaznost EVP na učební osnovy a na vzdělávací standardy je potřebná ke zdůvodnění účasti žáků na programu, ale i pro motivaci pedagoga k návštěvě střediska. Roli doprovázejícího učitele je vhodné ujasnit předem, a to i z hlediska

následného využití navštíveného EVP v dalším vyučování. Vyrvale usilujeme o zpětnou vazbu v podobě kritických názorů učitelů na obsah a formu EVP.

4. Ekopedagogové nezahírají děti a neohromují celým objemem svých vědomostí, naopak dbají na to, aby pokud možno každý žák měl v průběhu programu příležitost formulovat a vyjádřit svůj názor či nápad. Je velmi důležité, aby se ke slovu opakovaně nedostávali jen nejaktivnější žáci, ale i ti pomalejší a méně pohotoví. Současně pečujeme o prostředí vhodné k rozvíjení schopností naslouchat druhému, průběžně oceňujeme veškerou kladnou aktivitu, ukázněnost a dobrou snahu dětí.

5. V rámci EVP využíváme mj. také aktivizující a interaktivní metody založené na vzájemné spolupráci a komunikaci dětí. Dbáme na vyváženost, pestrost a rovnoměrné zastoupení jednotlivých součástí EVP - vzdělávacích, pohybových, hravých a soutěživých, přemýšlivých i tvořivých, tzn. tvořivých nejen „rukama“ (s možností přímého kontaktu s materiálem, vyzkoušení pracovního postupu, výtvarných technik ap.), ale i tvořivých „hlavou“ (např. objevování a řešení problémů, vyhodnocování a formulování závěrů, uvědomování si plurality názorů - více možných náhledů a řešení jednoho problému aj.). Z ryze praktických důvodů není vhodné zařazovat stejnou aktivitu do různých programů. Co nejvíce podporujeme týmovou práci a aktivní zapojení všech členů skupiny, vybízíme k řešení problému společnými silami. Osvědčenou metodou souvislostního učení je i tzv. „přidrcávání“ neboli jemné navádění k pochopení souvislosti pomocí cílených otázek, příměrů apod.

Z dlouholetých zkušeností Aleše Závorského vyplývá, že „každý soustavný program v oblasti výchovy k péči o životní prostředí by měl zahrnovat šest hlavních, kvalitativně vyhraněných stadií: 1. probuzení zájmu, 2. poskytnutí informací, 3. vzdělá-

vání ve znalostech a dovednostech, 4. cvičení v rozhodování, 5. formulace pravidel chování a jednání, 6. zapojení do konkrétní akce“.

6. Při EVP nejraději využíváme originální učební pomůcky. Musí-li se konat program v interiéru, provozujeme ho v co nejpříjemnějším prostředí. Hned od začátku navozujeme atmosféru obousměrné komunikace, sdělíme základní údaje o programu, představíme lektory i středisko (včetně místních zvyklostí z oblasti domácí ekologie), ujasníme pravidla chování a způsobů vzájemné spolupráce (svolávací a uklidňovací povely ap.). Co nejvíce využíváme přímého kontaktu s přírodou, s živými i neživými přírodninami, pracujeme s ukázkami různých vývojových a fenologických stadií, pobytových znamení ap. Hojně zařazujeme práci s přírodními materiály a umožňujeme dětem vyzkoušet jednodušší způsoby jejich zpracování (např. mletí obilí, výroba tvarohu, filcování vlny, spřádání ovčí vlny, práce na jednoduchém textilním stávků, tvoření z keramické hlíny, šustí, slámy, proutí apod.).

7. Součástí EVP je vždy závěrečné opakování s aktivní účastí dětí, kdy jedno téma opakujeme různými způsoby - soutěží, hrou, besedou, dramatickou etudou, pokusem, přípravou „televizní reportáže“ či průběhem „vědecké konference“ apod. S návaznými tématy začínáme až po ověření, že předchozí téma bylo dostatečně pochopeno. V případě potřeby ještě stručným závěrečným shrnutím znovu připomeneme probírané souvislosti. Reakce a výsledky dětí při opakování jsou do značné míry vysvědčením úspěšnosti lektorů, mohou také být inspirací doprovázejícímu učitelé. Každou lekci je vhodné zřetelně ukončit.

8. Každý účastník si z EVP zpravidla odnáší domů vlastní výrobek, vlastnoručně zasazenou rostlinu v kelímku či jiný výtvar. Doprovázejícím učitelům ale i

starším žákům, je vhodné poskytnout např. leták s aktuálními informacemi o stavu životního prostředí v regionu, přehled připravovaných akcí střediska ekologické výchovy pro veřejnost, pozvánky do kroužků, záložky s informacemi souvisejícími s výukovým programem ap.

Řadu konkrétních příkladů ekologických výukových programů lze mj. nalézt v publikacích „Korálky 1-3“.

Aleš Máchal Brno

Z knihy Průvodce praktickou ekologickou výchovou, kterou vydal Rezekvítek a Lipka, Brno 2000 (zkráceno)

Ing. Aleš Máchal (49) je ředitelem Domu ekologické výchovy Lipka v Brně. Je autorem nebo spoluautorem řady publikací, jako Desatero domácí ekologie nebo Špetka dobromysli. V polovině května dostal Cenu Josefa Vavrouška za prosazování strategie trvale udržitelného způsobu života.

Aleš Máchal má vřelý vztah k Bílým Karpatům, odkud pocházejí rodiče jeho matky. Už jako člen ochranné organizace Tis sem často zavítal, později organizoval na různých místech Bílých Karpat Letní školu ochrany přírody pro učitele.

Výskyt hranců na Bánovsku

Bánovsko a jeho okolí patří k největrnějším oblastem jihovýchodní Moravy. Po celé věky zde, zejména v předjaří, vanou silné jihovýchodní větry, přepadávající s velkou silou přes masiv Bílých Karpat.

Větr při svém pohybu strhává nespočetné množství půdních

částiček, prachu i zrněk písku a odnáší je. Tyto částice hnané větrem narážejí do všeho, co jim leží v cestě, tedy i do kamenů ležících na povrchu půdy. Děje-li se tak patřičně dlouho (řádově desítky, stovky či tisíce let), mění se tvar těchto kamenů. Působením větrné eroze tak vznikají hrance čili eologyptolity.

Podle tvaru rozeznáváme hrance pravé, jejichž jednotlivé plochy se stýkají ve výrazných hranách a hrance netypické, podobné spíše valounům.

Na tvar hrance má vliv mnoho faktorů. Zejména je to druh a vlastnosti horniny, z níž je hranec tvořen. Bánovské hrance jsou

nejčastěji z pískovce nebo andezitu. Důležitý je také počáteční tvar kamene, z něhož hranec obroušením vzniká a velice záleží na čase a síle působícího větru. Jednotlivé, často protilehlé, obroušené strany hranců vznikají občasnou změnou polohy kamene.

Hrance jsou natolik zajímavý přírodní jev, že jim bylo v odborné literatuře věnováno dosti pozornosti. V Čechách jsou hrance uváděny z okolí Prahy, Mělníka a Roudnice. Na Moravě je známo více lokalit, například u Znojma, Třebíče, Jihlavy, Žulové a na Dražanské vrchovině, Ostravsku a Opavsku. Nálezy hranců na Bánovsku jsou v oblasti Bílých Karpat a celé jihovýchodní Moravy dosud ojedinělé.

Rostislav Švehlík
Bánov

Chvála ze zahraničí

Letošní botanická sezóna začala v Bílých Karpatech dvěma významnými mezinárodními akcemi.

V polovině května se do Karpat dostalo 22 odborníků z různých zemí severní polokoule, kteří se zúčastnili *International Orchid Workshop* v Českých Budějovicích. Po týdnu přednášek přišli na dva dny terénních exkurzí.

První den vedla vycházka do národní přírodní rezervace Čertoryje, kde už kvetly vstavače kukačky, vstavače bledé a vojenské. Ty jim byly dobře známé, takže ani moc nestály za fotku. Větší zájem vyvolala ostatní květena a, jak se

postupně ukázalo, neobvyklá rozloha (700 ha) tohoto komplexu luk. Nikdo z nich se nikdy nesešel s tak velkou souvislou plochou. Jinde se běžně jedná o ostrůvky, maximálně několik desítek hektarů. Současná výměra všech květnatých luk v Anglii činí například pouhých pět tisíc hektarů.

Po druhém dnu, ve kterém viděli rezervace Zahrady pod Hájem, Lom Rasová a Pod Hřibovnou, vyjádřil známý americký ekolog Richard Primack také nadšení z „obrovského kusu práce“, kterou ochraňují v oblasti Bílých Karpat odvedli a odvádí. Nejen zabezpečení kosení tolika luk, obnova přerostlých luk, ale i záchrana starých a místních odrůd ovocných stromů nebo spolupráce s obcemi a zemědělci, na něho udělaly velký dojem.

Ale abychom se pochlubili ještě trochu víc.

O týden později se v penzionu Roseta na Radějově konala další mezinárodní akce - workshop *Obnova suchých a mokřých*

luk. Pořádala jej EUROSITE spolu se slovenskou organizací DAPHNE, ZO ČSOP Bílé Karpaty a Správou CHKO Bílé Karpaty. Semináře v Radějově se zúčastnili odborníci z Anglie, Irsko, Nizozemí, Litvy, Slovenska a České republiky.

V dopoledních hodinách probíhaly přednášky a diskutovalo se k dané problematice, poté následovaly exkurze. První vedla do NPR Čertoryje, která se může pochlubit výsledky obnov opuštěných luk i obnovou luk na orné půdě. A stejně jako před týdnem s orchidejářů, bylo potěšitelné sledovat úžas západoevropských kolegů nad rozlohou a druhovým bohatstvím zdejších luk. Další den vedla exkurze na Záhoří do okolí Devínské Nové Vsi, kde jsou zatravňována pole (bývalé nivní louky) podél řeky Moravy. Poslední den jsme navštívili NPR Zahrady pod Hájem a Porážky.

Seminář splnil svůj účel po odborné stránce, ale představení zdejších luk cizincům mělo i velký propagační význam. A tak nás velmi potěšilo uznání jednoho anglického kolegy, který přinesl semináře shrnul slovy: „Ne my, ale vy nás musíte učit, jak louky správně udržovat.“

Jan W. a Ivana Jongepierovi

Trenčín 21

Centrum environmentálnych aktivít sa v posledných dvoch rokoch venuje problematike zvyšovania kvality života v Trenčíne - realizáciou projektu **TRENČÍN 21**. K tomuto názvu nás inšpiroval zásadný a známy dokument **Miestna Agenda 21 - program trvalo-udržateľného rozvoja miest a komunít pre 21. storočie prijatý na Svetovej konferencii o životnom prostredí v Rio de Janeiro v roku 1991**.

Jedným zo záverov tohto summitu totiž bolo odporúčanie, aby si každé moderné mesto vytvorilo svoju Agendu 21 - zásady svojho udržateľného rozvoja.

Kvalita života

Na Slovensku nie je však zatiaľ prijímanie dokumentov typu Agenda 21 rozšírené - aj preto sa Trenčín stal priekopníkom týchto snáh.

Program „Trenčín 21 - program Miestnej agendy 21“ je zameraný na zvýšenie kvality života a uplatňovanie princípov trvalo-udržateľného rozvoja pri rozhodovacích procesoch v meste Trenčín v 21. storočí, vytvorením širokého fóra Trenčanov zloženého z občanov, mimovládnych organizácií, samosprávy, podnikateľov, odborníkov, zástupcov vzdelávacích inštitúcií, cirkví.

Cieľom je spoločne budovať víziu Trenčína 21. storočia ako mesta pre ľudí, s vysokou kvalitou života, s úctou k prírode, tradíciám a histórii, mechanizmom partnerskej spolupráce pri prijímaní dôležitých rozhodnutí. Súčasťou programu je tiež celý rad projektov, napr. Kronika 21, Indikátory pre Trenčín 21, Doprava

pre Trenčín 21, Cyklopožičovňa, Mestá podporujúce cyklistickú dopravu, mesačník Trenčín 21.

Projekty

V projekte Kronika 21 sa jedná o pravidelný monitoring práce poslancov Mestského zastupiteľstva a úradníkov Mestského úradu, zber materiálov o ich práci, vydávanie kroniky vždy vo volebnom roku.

Indikátory pre Trenčín 21 je projekt, v ktorom boli formulované a pravidelne sa hodnotia indikátory - merateľné kritériá kvality života. V súčasnosti je vyhodnotených 76 indikátorov a na ďalších ešte pracujeme. Indikátory by sa mali stať „barometrom“, ktorý nám v dlhodobom časovom horizonte pomôže zhodnotiť, či sa rozvoj Trenčína ubera smerom, akým chcú občania a či sa kvalita života zvyšuje. Súčasťou projektu je aj vydávanie Ročenky o kvalite života.

Náplňou ďalšieho projektu je formulovať základný materiál Doprava pre Trenčín 21 (Zásady a námety udržateľnej dopravy v Trenčíne), a jeho pripomienkovanie najširšou verejnosťou. V súčasnosti hotový základný materiál je k dispozícii spracovateľom Generelu dopravy mesta Trenčín, ale aj poslancom Mestského zastupiteľstva v Trenčíne ako podklad pre plánovanie investičných akcií a rozpočtu Mesta Trenčín.

Na tento projekt nadväzuje aj projekt Cyklopožičovňa a projekt Mestá podporujúce cyklistickú dopravu - Mestá pre ľudí, čo je zber materiálov a výstava fotografií o európskych mestách s rozvinutou cyklistickou dopravou. Výstava je v súčasnosti už hotová, počas svojej premiérovej výstavy v Trenčíne ju videlo takmer 1700 návštevníkov a je pripravená púťovať do ďalších miest v SR aj v ČR.

Do programu Trenčín 21 patrí aj Mesačník Trenčín 21. Jedná sa o prílohu v inzertnom (schránkovom) týždenníku Spravodaj

s nákladom 22 000 ks. V súčasnosti vychádza už tretí ročník. Mesačník Trenčín 21 obsahuje pravidelné rubriky - napr. O projekte Trenčín 21, Príroda 21, Detská súťaž, ale i nepravidelné rubriky ako napr. Tip pre vašu domácnosť, Zo zasadnutí mestského zastupiteľstva a ďalšie.

Výsledky

Darí sa nám presvedčať ľudí o potrebe skromnosti súčasníkov v prospech budúcich generácií, darí sa nám v spolupráci s odborníkmi navrhovať rôzne alternatívy k súčasnému stavu rozvoja, darí sa nám prinášať pozitívne príklady udržateľného rozvoja miest zo sveta...

Nedarí sa nám ale presvedčiť tých, ktorí rozhodujú, aby naše námety premenili v skutočnosť, v konkrétne čísla v rozpočte mesta či v konkrétne činy v živote a rozvoji mesta. Len málo poslancov je totiž schopných vidieť za časový horizont budúcich volieb a len málo z nich sa snaží počúvať hlas svojich voličov. Tento stav nás presvedčil o tom, že program tvorby Miestnej agendy 21 je proces dlhodobý a vyžaduje si trpezlivosť všetkých zúčastnených strán.

Aj preto na záver tohto článku môžem iba vysloviť pranie - väčšieho pochopenia zo strany mocných, trpezlivosti, nových nápadov a presvedčovacieho entuziazmu zo strany nositeľov programu tvorby Miestnej agendy 21 a čo najväčšej podpory a aktivity zo strany najširšej verejnosti. Iba tak sa Trenčín bude môcť pýšiť titulom Trenčín 21 - mesto pre ľudí.

Richard Medal

Kraslice na Hornácku (2)

K výrazným horským podoblastem Slovácka patří moravské Kopenice a Hornácko. Díky své poloze si stále uchovávají starobylý archaický ráz v řadě projevů hmotné, sociální i duchovní kultury.

Velkou kolekci svérázné tvorby věnovala muzeu v roce 1973 Alžběta Štípská z Lipova č.p. 189, která se zdobila kraslice pozitivní kresbou acetonovými barvami. Na 38 kraslicích z její ruky se nacházejí rostlinné motivy, slovácké ornamenty, architektonické náměty, především sakrálního charakteru - kapličky, kostelíky, figurální motivy - trpas-

Kraslice batikované, M. Maňáková, Louka

lici, děvčata, chlapci i páry v krojích z Hornácka, Ostrožska, Strážnicka i Podluží, zoomorfní náměty - zajíci, slepice, kuřátka, kohouti, kačenky, husy, jeleni. Často jsou vyobrazení kombinována s texty - Na památku z Moravy, Pozdrav jara, Radostné velikonoce, Láska za lásku, Věrnost za věrnost, ale objevují se i sentimentální texty a incipity písní - Kde domov můj, Za starů Břeclavů u teje Boží muky a další. Své kresby rozvíjela na kraslicích slepičích i husích.

Kolekce kraslic z Hornácka byla dále doplněna v roce 1987 darem Závodního klubu ROH Železářny Veselí nad Moravou, který se podílel na organizování

soutěže mládeže O nejkrásnější kraslici Mládeže roku 1987. Hlavním pořadatelem byla Asociace malířek a malířů kraslic v Československu, která doposud sídlí v Liboticích v okrese Litoměřice, a Kulturní dům ve Veselí nad Moravou. Z této soutěže jsou ve sbírce Slováckého muzea zastoupeny pouze tři kraslice z Louky,

Kraslice batikované, staré motivy z Hornácka, M. Macháčková, A. Komoňová, H. Zubalíková, M. Baďurová, L. Tomečková, L. Pařková a L. Kočíšová.

kteří zhotovila technikou batikovanou Martina Maňáková.

Na konci roku 2000 vyhlásilo Slovácké muzeum po třicetileté odmlce Soutěž o nejkrásnější kraslici přelomu tisíciletí. Soutěže se zúčastnilo na 170 výrobců, nejen ze Slovácka. Z Hornácka však nepochází žádný ze zastoupených tvůrců. Kraslice lokalizované jako hornácké nebo velické byly do soutěže věnovány ženami z Vnorov. Po třech kraslicích do soutěže přispěly Marie Macháčková, Anna Komoňová, Helena Zubalíková, Marie Baďurová, Ludmila Tomečková, Lenka

Pařková a Ludmila Kočíšová, která maléřečkám poskytuje náměty vycházející z reprodukcí starých nástěnných maleb a kreseb, inspiruje se výšivkovými vzory. Kombinacemi přírodních i umělých barviv se snaží docílit původních odstínů hornáckých kraslic.

Vedle zmíněných 18 kraslic, které jsou uvedeny jako kraslice z Velké, bude po ukončení výstavy kraslic ze soutěže - Vajíčko malované, nejen z lásky darované (1. 3. - 16. 4. 2001) - obohacena sbírka Slováckého

muzea o dalších 600 kusů kraslic.

Kolekci kraslic z Hornácka tvoří ve sbírce Slováckého muzea v Uherském Hradišti celkem 91 kraslice. Co do počtu nepatří k největším. Časové zastoupení jednotlivých přírůstků během posledních sto let je však dokladem postupné a zásadní proměny výtvarného citění jednotlivých tvůrců. Dokumentuje výrazné posuny v barevnosti, použitých motivech i technologických postupech při jejich zhotovování.

Romana Habartová
Uherské Hradiště

Jak se na Kopanicích stravovalo (2)

Jabuková polévka. Rozkrájaly sa jabuka na štvrtky a vykrájaly šušné a sprostily se šupky, daly se do vody vařit, až se rozvařily. Pak se udělala zátrepka z mládě smetany a hladké múky, zavařilo se to, osolilo a to byla dobrá jabuková polévka. Jabka musely být jen kyselé, mohly být i málo zralé.

Kapusta se varila kyselá a sladká. Kyselá se varila z bečky. To sa vzalo z bečky několik hrstí kapusty, podle množství osolilo a dalo se vařit. Z uzené slaniny a smetany se udělala zátrepka. Pak se to všecko zavařilo a podávalo k masu, k uzenému.

Sladká kapusta se varila tak, že se rozkrájala na drobnou hlávkou zelí a dala varit. Udělala se zápražka s cibulkou a zatrepa smetanou. To se jídalo k drůbeži.

Pečení vdolků. Vdolky se pékaly ponejvíce na svadbu, nebo na hostinu, nebo na svátky. To se dala pěkná bílá múka, osetá na síti, do koryta. Do koryta se vešlo těsto na šest pecnů chleba. Koryto bylo vytesané schválně jen na pečení chleba. Pak se dalo mléko, vejce, něco cukru, omastek a nové kofení, aby to pěkně vonělo. Tak se to nechalo nakynout a dalo se to na větší plechy. Na každý plech dva kusy, namazalo lekvarem (trnkama), posypalo nemletým makem a dobře omastilo a dalo do

vytopené pece. Vdolky krásně očervenaly a byly jak peřinka. Až vychladly, tak se pokrájely nakrajice a jedly.

Taky se pekly pupáky. To se peklo na vánoce, nebo když se mlátilo. Udělalo se z bílé múky těsto a pak se zatopilo v peci. Až se pec vytopila, tož se oheň zatlačil nazad pece a pěkně se umetl popel. Z těsta se dělaly takové kusky oválané v múce a kladly se na lopatu, co se s ní sázival chléb do pece. Na lopatu vešlo 5-10 kusků. Na dvakrát až třikrát se rychle posázely do pece, aby se stejně dlouho pekly. Až se to upéklo, tož se to dalo na řičicu a oselo, aby všecek popel z toho odešel. Pak se to naházelo do uvareného mléka a vytáhlo a dobře omastilo, pocukrovalo a posypalo mletým makem. Tomu se říkalo pupáky nebo bobále.

Pečení chleba. Chléb se pékal doma a to jen režný. Do koryta se osela múka a promísila se s nătěstem (kváskem) rozděláným v teplé vodě. Přidalo se soli, kmínu a udělala se rozčinka. Až to dobře kyslo, tak se přidalo múky a kyslého mléka, nebo kyšky. A když se přidalo zemáku, tak chléb byl dlouho vláčný a měkký. Pak se těsto zamísilo a to rukou a přikrylo se nějakým plátnem a koryto s těstem se dalo k teplu. Až to kynulo, tak se to ovalovalo v múce a dalo se to na

slaměnice. Na slaměnkách to ležalo tak štvrt hodiny, než se z pece vyhrabal oheň. Pec se vymetla, aby tam nebyl popel a ze slamének se to klopovalo na lopatu a pěkně umylo vodou, přezehnilo a sázelo do pece, dvěma řadama, šest pecnů. Vpředu v čelusoch se nechalo uhlí a podle potřeby se dělal přípal, aby byl chléb pěkný růžový. Pak se pec zavřela a za hodinu se chléb otáčel, aby byl všady stejně upečený. Chléb musel být v peci dvě hodiny a pak se vytahoval a umýval studenou vodou. Taky se někdy pomastil mastičkou sádlem, aby byla kůrka lesklavá. Chléb vydržel 10 až 12 dní a byl dobrý. Když se chleba z pece vytahoval, dycky se poklepalo prsty na spodek kůry. Když pěkně bubnoval, tak to bylo znamení, že je dobře vypečený.

Jedna gazdina sadila ráno chleba do pece a říkala manželovi, že až bude bubnovat, aby ho vytáhl a šla do města. Večer přišla z města, ptala se manžela: „Vytáhl chleba z pece?“ On říkal, že ne, že šak ešče na dědině nikdo nebubnoval.

Z rukopisu Josefa Lebánka
připravil
Pavel Popelka

Život na Moravských Kopanicích ve 20. letech zachytila na fotografiích Marie Zavadilová, učitelka na Žitkově

Památné stromy (5)

Kalitův dub

Na hranici CHKO v obci Lipina, nedaleko od Valašských Klobouk, byl v roce 1999 vyhlášen jako památný strom přibližně dvě stě let starý dub letní (*Quercus robur*). Strom se nachází poblíž středu obce na hranici nádvoří domků č.p. 57 a 3, což z něj činí výraznou dominantu v intravilánu obce.

V roce 1997 byl naměřen obvod kmene (ve výšce 1,30 m) 495 cm, přičemž výška stromu dosahovala 32 m. Vzděláním se tedy jedná o ojedinelý strom v širokém okolí. Jeho zdravotní stav je dobrý - strom kvete, plodí a semena jsou klíčivá.

V roce 1999 byl proveden v koruně zdravotní řez, čímž byla zajištěna vysoká provozní bezpečnost tohoto stromu. Na kmeni

byla ošetřena dvě poranění, které ve svém důsledku nemají vliv na zdravotní stav či stabilitu jedince.

Zajištění stability a vysoké provozní bezpečnosti je v tomto případě zvlášť důležité, neboť v blízkosti stromu se nacházejí hospodářské budovy. Za určitých

okolností by mohlo dojít i k ohrožení nedalekých obytných prostor případně k poranění osob. Z výše uvedených důvodů je nutné zdravotní stav tohoto památného stromu soustavně sledovat.

Bohumil Jagoš

Natura 2000

Vstup do Evropské unie přináší i změny v oblasti ochrany přírody. Dosud se naše země stará o přírodu dvěma nástroji. Prvním z nich je územní ochrana - soustava národních parků, chráněných krajinných oblastí, přírodních rezervací a přírodních památek. Druhým je speciální ochrana ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Evropská unie navíc prosazuje svůj systém ochrany přírody, který dostal název „Natura 2000“. Cílem je vytvořit ve všech státech unie soustavu území, která z evropského hlediska zaslouží ochranu. Ta bude nezávislá na tom, zda jsou či nejsou součástí stávající územní ochrany jednotlivých států.

Nová území budou mít větší rozlohu několika čtverečních kilometrů, ale i cenné malé, izolované lokality budou do

soustavy Natura 2000 zařazeny. Území se budou především skládat z významných přírodních stanovišť rostlin i živočichů (biotopů). V Bílých Karpatech patří k prioritním biotopům především lesní i luční pěnovecová prameniště, orchidejové louky, údolní jasanovo-olšové luhy, dubohabřiny a suťové lesy. Podle nepsané normy EU by celková výměra území měla představovat cca 15% rozlohy ČR.

K vytvoření této soustavy je třeba získat aktuální údaje o výskytu, stavu a rozloze všech přírodních biotopů. Proto se bude letos i příští rok řada mapovatelů - profesionálních i amatérských botaniků - pohybovat po terénu v celé republice. Můžete je potkat kdekoli v okolí svého bydliště, třeba i na vlastní louce či v lese. Poznáte je snadno podle pracovní mapy, tužky a terénního zápisníku. Buďte k nim prosím tolerantní, jejich úkolem je pouze zjistit a zaznamenat potřebné údaje; v žádném případě nebudou nijak zasahovat do prostředí.

Mapovatelé mají jasné pokyny, jak postupovat. Jejich hlavním úkolem je důkladně zjistit, jak terén a vegetace vypadá, aby mohlo být stanoveno, co a kde se bude chránit, jaká hrozí nebezpečí apod. Vše k tomu, aby ochrana přírody skutečně byla efektivní.

Při vyhlásování a obhospodařování území soustavy Natura 2000 se počítá s velmi citlivým přístupem k vlastníkům a uživatelům pozemků. Jakákoli ustanovení by měla být výsledkem dialogu a vyjednávání, kompromisem mezi ochranou přírody a hospodářskými zájmy. Někdy dokonce šetrné hospodářské využití je zároveň i tím nejlepším z hlediska ochrany přírody.

Natura 2000 by nám tak mohla pomoci zachovat přírodní krásy a zajistit potřebnou péči.

Jiří Němec

(koordinátor mapování
Natura 2000 pro Bílé Karpaty)

Skúsenosti s obnovou lesohospodárskych plánov

Lesy tvoria podstatnú časť CHKO Biele Karpaty. Nie je preto ľahostajné, ako sa v nich hospodári, aké je drevinové zloženie, veková a hrúbková štruktúra a spôsoby obnovy.

To všetko ovplyvňuje lesohospodársky plán (LHP), ktorý sa pre každý lesohospodársky celok (LHC) vyhotovuje každých desať rokov. Tu sa presne stanovuje, v ktorých porastoch bude prerezávka, prebierka, ktoré ostanú bez zásahu, kde sa bude robiť predrubná ťažba na uvoľnenie prirodzeného zmladenia a ktoré porasty pôjdu do obnovy.

Podklady

Vypracovaniu LHP predchádza ekologický lesnícky prieskum. Všetky tieto práce robia odborní pracovníci Lesoprojektu. Pracovníci štátnej ochrany prírody dodávajú podklady o vyhlásených a pripravovaných maloplošných chránených územiach, o požiadavkách na hospodárenie v nich, požiadavky ku genofondovým plochám, požiadavky na ponechanie starých stromov, pripomienky k druhovej skladbe porastov a podobne. Väčšina týchto požiadaviek býva pracovníkmi Lesoprojektu akceptovaná, musí však byť odborne vyargumentovaná.

Obnova

Čo nás najviac teší, je že po rokoch rôznych experimentov v poslednom desaťročí sa samotní lesníci ujali myšlienky prirodzeného zmladenia lesa, čo je najmä v bučinách veľmi ekonomické i ekologické. Horšie je to s dubom, ktorý sa prirodzene semenne obnovuje zriedka, výmladkové dubiny sú z ekonomického hľadiska menej zaujímavé. Dub sa preto častejšie

vysadzuje na uvoľnené rúbanská. Tu je problém dodržať provenienciu a najmä druhovú skladbu, keďže lesníci poznajú len dub zimný, letný, plstnatý a cer. A tak sa stáva, že sa dostanú do lesa aj stanovištné nevhodné druhy (napríklad dub zelenkastý na suché vápence), niektoré druhy sa zasa stávajú vyložene vzácné - napríklad dub sivozelený. Našťastie už minulosti patria snahy niektorých extrémistov plošne likvidovať výmladkové hrabiny a nahrádzať ich borovicovými monokultúrami.

Dobré skúsenosti máme naopak so snahou nahrádzať smrekové monokultúry pôvodným listnatým lesom. Sú to zároveň jediné porasty, kde Správa CHKO Biele Karpaty bez problémov súhlasí s holorubným spôsobom obnovy lesa. Kladný vzťah máme aj k pridávaniu smrekovca do bučín, pokiaľ smrekovec je do bukoveho porastu vtúsený, nespôsobuje žiadne ekologické problémy, buk smrekovec „vychováva“, tento zlepšuje ekonomiku lesného hospodárstva a svojim spôsobom zvyšuje diverzitu živočíchov inak fádnych čistých bučín. Samozrejme, tento náš postoj sa netýka maloplošných chránených území, ale len druhého stupňa ochrany.

Hospodárske lesy

Problémom sa javí okrem ďalšieho budovania maloplošných chránených území na lesnom pôdnom fonde, kde asi bude treba riešiť finančnú ujmu, aj veková skladba lesov. Výrazne totiž prevažujú mladé lesy a lesy stredného veku a malý je podiel tzv. prestamutých porastov vo fáze rozpadu. To je dané prevahou hospodárskych lesov, kde sa lesný hospodár bráni ponechať väčšie množstvo drevnej hmoty na rozklad bez ekonomického

úžitku. Tým sa stávajú organizmy, viazané na túto fázu vývoja lesa silne ohrozenými (chrobáky, mäkkýše, huby apod.) Toto je naliehavý problém, ktorý musíme v dohľadnej dobe radikálne riešiť systémom náhrady ekonomickej ujmy.

Tu asi nikdy neplatila dogma, že lesné hospodárstvo stojí a

padá so smrekom. Naopak, od viacerých starých hospodárov som v čase expanzie grafiozy dubu počul, že „pán Boh zapľaf aj za ten hrab“... A na druhej strane Správa CHKO nikdy nevyrukovala s návrhom na realizáciu excentrických doporučení tiež projektantov USES-ov, aby sa mnohohektárové plochy regionálnych biocentier v čiste hospodárskych lesoch vyhlásili za rezervácie.

Skrátka a dobre: pri našej spolupráci s pracovníkmi Lesoprojektu pri obnove LHP sa snažíme riadiť obyčajným sedliackym rozumom a faktami. Že sa občas aj pochytime, je normálne. Ale vždy len v záujme veci, aby sa zachovali rozsiahle plochy listnatého lesa Bielych Karpát aj budúcim generáciám. A to v súčasnosti pri tlaku ekonomiky a rôznych partikulárnych záujmov nie je málo.

Pavel Deván

Víno jinak

Vinařství má v Bílých Karpatech dlouhou tradici. Zejména na úpatí pohorí v jižní části najdeme rozsáhlé tratě vinohradů a s nimi spojené vinné sklepy. V Blatnici, kde měl vinici i Jan Amos Komenský, má vinařství tradici už od roku 1176.

Způsob hospodaření se během století postupně zdokonalil. Ví se, jak a kdy stříhat, jak udržovat půdní povrch, vinaři si poradí s různými nemocemi. Avšak pořád je co zlepšovat.

Střídavě zatravněná vinice

V poslední době se objevuje trend víc zohledňovat životní prostředí. Jedním ze zdejších zastánců takového hospodaření je Václav Hanák (54 let) z Blatnice, vlastník 2,5 ha vinic s 14.000 hlavami, od začátku devadesátých let soukromý vinař. Důvodů má několik. Ví, jak je důležitá biologická rovnováha a chce proto hospodařit víc v souladu s přírodou. Ale šetrné hospodaření přináší výhody také hospodáři samotnému.

Zatravnění

Velkým poučením pro pana Hanáka byly zkušenosti z Německa, se kterými se seznámilo několik blatnických vinařů pod vedením prof. Pazderka z Mikulova, když byli na návštěvě začátkem devadesátých let. Ve výzkumném ústavu v Rügesheim u Koblence na Porýní slyšeli

poprvé o používání biologických preparátů. Viděli také zatravněné vinohrady a seznámili se s jejich fungováním.

Už několik let najdeme na Blatnicku vinice zatravněné ob řádek. Znamou výhodou je snížení vodní eroze, která ve vinicích bývá značná. Václav Hanák zná příklad jednoho deset let zatravněného vinohradu, kde povrch vedlejší „klasické“ vinice už leží o 35 cm níže. Tráva také zmírňuje klima (vlhkost, teplota) oproti stoprocentnímu černému úhoru. Ale výhod je více. Projížděním vinohradu mulčovačem a vynecháním ostříhaných větviček na travě se vinice vytvořeným humusem sama hnojí. Organické nebo umělé hnojivo není třeba, stačí dohnojit párkrát Vuxalem na list, což se může, oproti klasickému hnojení, kdykoliv.

Hanák udržuje travnatý porost tak, že do květu je výška porostu do 20-25 cm, po odkvětu je zkrácen na 5-10 cm vysokou vrstvu, aby tráva kryla půdní povrch a zároveň slunce příliš neodpařovalo vlhkost. V praxi to znamená kosit sedm- až osmkrát ročně.

Škůdci

Proti škůdcům lze používat několik biologických přípravků. Václav Hanák je používá k plnému spokojení. Příkladem je savý hmyz. Proti sviluškám se běžně kupuje chemický postřik Karate Decis. Jeden rok to pomůže, ale druhý rok se vrátí několikanásobně, protože přípravek narušuje křehkou rovnováhu vinohradu a zničí i predátory škůdců. Oproti tomu existuje biologický preparát, který zredukuje jen škodlivé svilušky. Podobným způsobem lze zasáhnout proti obalečům nebo jinému škodnému hmyzu. Biologické preparáty u nás rozvíjel a při-

pravil doc. Milan Hluchý z Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. Rád poradí těm, kteří se také chtějí pustit do biologické ochrany. Doc. Hluchý byl také klíčovou osobou v úspěšném projektu šetrného vinařství na Pálavě.

Karpatské víno

Liší se bělokarpatské vinohradnictví něčím od přilehlých oblastí jako je Kyjovsko, Bzenecsko nebo Hradištsko? Václav Hanák patří s některými dalšími vinaři k zastáncům názoru, že ano. Nejenže Blatnice existuje podle písemných dokladů téměř tisíc let, ale také zdejší klima a půda lze spíše srovnávat se Znojmem než s uvedenými oblastmi. A to platí patrně pro celé podhůří od Vičnova až po Sudoměřice. Což lze dobře poznat i v kvalitě vína, například v cukernatosti. V loňském roce mělo blatnické víno 22-26,5 stupně, zatímco v sousedních oblastech bylo běžné 21 až 22. Proto vinaři z Bílých Karpat prosazují samostatnou bělokarpatskou oblast a jsou proti sloučení současných oblastí do oblasti Slovácko, jak navrhuje Moravská vinařská unie. Slovácko je podle zdejších vinařů velký celek s příliš rozdílnými vlastnostmi.

Pokud se jim to podaří, bude brzo na trhu nejen sušené ovoce, mošty a bylinkové čaje, ale i víno z Bílých Karpat.

Jan W. Jongepier

Václav Hanák

Hostětín topí na dřevo

V severovýchodní polovině Bílých Karpat, mezi Bojkovicemi a Slavičínem, leží malá, ale zajímavá obec, Hostětín. Přes jeho 226 obyvatel přitahuje návštěvníky z celé republiky i ze zahraničí.

Hostětín se totiž čistí odpadní voda, hřeje se voda a topí se trochu jinak - šetrně k životnímu prostředí čili „ekologicky“. Vše však začalo z nouze. V obci dlouho platila stavební uzávěra kvůli vodní nádrži Bojkovice (na pitnou vodu). Tvrdou podmínkou pro jakoukoli výstavbu byla funkční čistírna odpadních vod. Po zvážení různých variant byla nakonec vybrána kořenová čistírna jako optimální řešení. Ta nyní už funguje několik let k velké spokojenosti: náklady na provoz jsou minimální, údržba je jednoduchá, výsledky po stránce čistoty vody jsou výborné.

Inverze

Dalším problémem, který obec musela řešit, bylo znečištění ovzduší. V zimě se nad Hostětínem často vytvořil hřib kouře, označující silnou inverzi. Domy byly vytápěny uhlím, koksem ap. Logickým řešením by byla plynofikace, ale okresní plán s touto malou a odlehlou obcí nepočítal. Proto obec začala uvažovat o řešení centrálního vytápění na biomasu, na dřevní štěpku. Starosta Drahomír Orsák a nyníjší místostarosta Radim Machů se spolu s dalšími zájemci z Okresního úřadu Uherské Hradiště s takovými systémy seznámili v Rakousku a nakonec se rozhodli zhotovit projekt a na něj shánět peníze.

Projekt byl poslán ministerstvu životního prostředí, které ho v roce 1998 ukázalo delegaci z Nizozemí. Holanďané hledali možnost výstavby centrálního vytápění. Z celkem 34 projektů vybrali právě hostětínský a dodali sem

technologii za milion guldenů. K tomu obec však ještě musela zřídit potrubí, kotelnu a zajistit dodávání štěpky. Na nákup rozvodových trubek získala dotaci od České energetické agentury. Trubky jsou dánské výrobky a umožňují signalizovat poruchu v potrubí. Kotelnu postavila obec za pomoci dotace ze Státního fondu životního prostředí. Celý projekt stál 36 milionů korun, z toho 43 % bylo financováno nizozemskou vládou a 55 % Státním fondem ŽP. Celkový provoz, který byl slavnostně zahájen v říjnu loňského roku, zabezpečuje obec.

Občané

Velmi vydařenou částí projektu je bezpochybně dobrovolné zapojení většiny občanů: z 80 domů se připojilo na centrální vytápění 67, to jest kolem 85 %. K tomu je třeba dodat, že připojovací poplatek činil 30.000 Kč s možností splátek, což byla pro mnoho lidí nemalá částka. Tato úspěšnost nepřišla bez velké námahy. Především starosta Drahomír Orsák strávil hodně času informováním a přesvědčováním jednotlivých občanů o užitečnosti a perspektivě vytápění. Kromě toho zorganizovala ZO ČSOP Veronica seminář a spolu s Referátem regionálního rozvoje okresního úřadu i zájezd do Kautzenu (Rakousko), kde funguje centrální vytápění už delší dobu.

Provedení

Modelová výtopna Hostětín má kotel o výkonu 732 kW, který spaluje dřevní štěpku a je řízen počítačovým systémem. Většinu štěpky - především smrk - dodává Uherskobrodská pila, ale dodavatelé jsou i v Šanově a ve Vlachovicích. Roční spotřeba se odhaduje na šest set tun, což v mrazových obdobích vychází na tři

auta (60 kubiků) na týden. Teplo je do domů dodáváno teplovodním potrubím. Každý dům má výměník, u kterého je sledována spotřeba tepla. Spotřební cena byla na první rok stanovena na 180 Kč za GJ.

V prvních měsících provozu se samozřejmě objevily drobné problémy a „dětské nemoci“. Zařízení je velmi citlivé, zejména

na kvalitu dřeva. Víhkost suroviny však nevádí. Spalování nekvalitní štěpky vedlo už několikrát k zastavení systému. (Což v praxi znamenalo, že starosta musel sloužit noční směny). Komin vypouští minimální množství spalin, emise splňují kritéria Evropské unie.

Ekologické toto centrální vytápění tedy určité je. Ale jak vypadá ekonomická stránka? V roce 2000 byla cena energie z biomasy (dřevo, příp. seno) srovnatelná s energií ze zemního plynu nebo elektrickou energií. Už letos cena plynu a elektřiny výrazně stoupla, zatímco štěpky se zdražovat moc nebudou. I proto budeme tuto sůzaci pro vás dále sledovat.

Jan W. Jongepier

Jižní Valašsko

Nejsevernější část Bílých Karpat je známa především bukovými lesy (obr. 3). PR Jalovcová stráň (obr. 1) a Bílé potoky (obr. 5) patří mezi několik lučních rezervací této oblasti. Častěji se zde vyskytuje prstnatec Fuchsův Soóův (obr. 4). Ve Vrbeticích se daří rozvíjet chov ovcí (obr. 2) - jeden z původních způsobů hospodaření.

Nedašov patří svou polohou k nejmalebnějším obcím (obr. 6).

ZELENÁ PLANETA

Pohádka

Za devatero horami a devatero řekami stál maličký lesík. Bylo to spíše seskupení pár stromů, uprostřed pak byla louka s malým potůčkem. Byl to poslední lesík na naší planetě, protože lidé všechny lesy vykáceli k vlastní potřebě. V lesíku bydlela zvířátka, ale od každého druhu jen dvě. Lidé je zcela vyhubili tím, že chodili na lovy a pytlčili. Kolem lesíku byly domy a továrny, které tolik ničí ovzduší. V těch domech bydleli lidé, kteří chtěli i tento poslední lesík vykácel a postavit tam další továrnu. Vůbec si neuvědomovali, že tím vyhubí i poslední zvířátka a ještě zničí stromy, které jim dávají to, co je pro jejich život nejdůležitější - kyslík. Bylo jim to jedno. Jenže jednomu chlapci seten lesík a zvířátka v něm moc zalíbila, a tak je chodil navštěvovat. Jmenoval se Radek. Zvířátek se ho ze začátku bála, ale postupně si na něj zvykla. Zanedlouho k nim Radek chodil každý den a vždycky jim přinesl

něco dobrého k jídlu. Postupně jim dával jména a taky je učil mluvit. Zvířátka se to rychle naučila, ale mluvila jen s ním. Bála se totiž, že by je lidé vzali a zkoumali, jak se naučila mluvit. Když se blížil den, kdy by se měl lesík pokácet, zvířátka zesmutněla a začala se bát. Radek přemlouval rodiče, protože jeho otec řídil stavbu továrny, aby se stavěla někde jinde. Moc prosil, ale marně. Každý si stál na svém. Radek svolal všechna zvířátka na poradu - na louku, ale na nic, co by kácení lesíka zastavilo, nepřišli. Vtom dostaly veverka nápad, Radek jim vyprávěl, že jeho maminka zkoumá rostliny a nedávno vyvinula látku, která urychluje růst rostlin. Domluvili se, že kolem domů zasadí malé stromečky, na každý nalijí trošku urychlovače růstu rostlin a všechny domy obrostou ze všech stran. Každé zvířátko dostalo za úkol, aby sehnalo aspoň jeden malý stromeček a Radek si měl vypůjčit urychlovač.

Druhý den se opět sešli na louce a vymysleli plán, který se měl uskutečnit v noci. V noci, když všichni spali, se zvířátka a Radek sešli na louce a každý měl dva stromy.

Pomalou se blížili k domům. Když byli co nejbližší, zasadili okolo každého domu tolik stromků tak, aby obklopily celý dům. Potom Radek přecházel od jednoho stromu k druhému a vždycky na něj kápnul trošku „urychlovače“. Stromky začaly neuvěřitelně rychle růst. Všechna zvířátka se utíkala schovat do lesíku a Radek proklouzl mezi stromy až do domu. Když se ráno všichni probudili, zjistili, že jsou jejich domy obrostlé stromy. První se lekli, jenže potom si uvědomili, že se jim lépe dýchá, stromy taky zachycují ten kouř, co vypouštějí továrny, taky zadržují Slunce a ještě další věci, které jsou potřebné nejen pro nás, ale i pro jiné živočichy. Od té doby lidé na celé Zemi sázejí nejen stromy, ale i jiné rostlinky, zakládají zahrádky, skalky a chovají různá zvířátka.

Jsem moc ráda, že je to jen pohádka. Skutečnost však je, že postupem času stále víc a víc přírody ubývá. Tomu by se mělo nějak zabránit.

**Andrea Forgáčsová
6. B ZŠ U Červených domků
Hodonín**

Plevele jsou také rostliny

Koho by napadlo starat se o plevele? Pořádný hospodář má dbát o jejich vyhubení ve prospěch plodin, se kterými plevele soutěží o vodu, živiny a světlo. Nicméně je jejich neustálý boj s hospodářským člověkem obdivuhodný.

Takzvaných plevelných rostlin je několik set druhů. Omezíme-li se na polní plevele a vynecháme rostliny, které se objevují na okrajích silnic, kolem železnic, na rumišťích a podobně, vstoupíme do zajímavého světa. Většina plevelů je tak - až neuvěřitelně - houževnatá, že člověk nemá mnohdy šanci se jich zbavit - ani mechanickým či chemickým způsobem.

Strategie

Aby byly schopny přežít v prostředí, kde je člověk neustále ohrožuje v růstu, mají tyto nežádoucí rostliny různé strategie.

Základní filosofií je rychlý vývoj. Některé polní plevele jsou schopné produkovat zralá semena už dva měsíce od svého vyklíčení. Další důležité vlastnosti pro přežití v boji s člověkem najdeme u semen samotných. Jejich množství bývá ve srovnání s dalšími rostlinami vysoké, klíčivost je poměrně dlouhá - u hořčice rolní byla například zjištěna klíčivost až 700 let. Následkem toho najdeme téměř všude v půdě semena plevelů, která čekají na narušení půdního povrchu, aby získala světlo a kyslík ke klíčení a růstu. Nedivme se proto, že se okamžitě po zrytí půdy objevují kokoška pastuší tobočka, ptačinec střední, heřmánkovec přímořský, víčí mák nebo merlíky.

Další možností, jak se bránit člověku, který se snaží likvidovat nadzemní částí nežádoucích

rostlin, je přežívání v půdě. K úspěšným plevelům proto patří rostliny s tuhými oddenky jako pýr plazivý nebo pcháč oset, na vlhčích půdách i podběl. Malými hlízkami se dobře v polích zadržuje hrachor hlízkatý.

Některé druhy si však vybraly ještě jinou strategii k přežití na polích a záhumenkách: staly se nenápadné. To se podařilo zejména několika druhům s přímými a nerozvětvenými stonky a dlouhými, úzkými listy, které tím mezi obilím nebo lnem unikly pozornosti člověka. Dobrymi příklady jsou koukol polní, silenka noční (obr. 5) a galská (obr. 2), šklebivec přímý (obr. 3). A samozřejmě trávy jako oves hluchý, sveřep stoklasa (obr. 4), jilek mámivý nebo - zejména v severní části Bílých Karpat - chundelka metlice. Mezi lnem rostly dřívě i některé plevele úzce vázané na lnové kultury, jako je silenka lnová nebo jilek oddálený. Poté, co se len přestal pěstovat, tyto plevele z polí vymizely. Méně nápadné jsou také druhy s malými nebo zelenými květy, rostliny poléhavé nebo drobnějšího vzrůstu.

Úbytek

Všechny strategie fungovaly stáletí, ba tisíciletí, až do poloviny 20. století, kdy v zemědělském hospodářství nastaly velké změny. Od té doby mnoho plevelů značně ubylo či dokonce vyhynulo. Koukol polní zřejmě na moravské straně Bílých Karpat už více než

deset let nikdo neviděl. Jilek mámivý se ještě před deseti lety objevil na jednom políčku ve Vápenicích v oblasti Moravských Kopanic. Nyní však patří mezi neznámé druhy České republiky

- stejně jako jilek oddálený, Inička setá nebo vohalice hřebenitá (obr. 1), která však v roce 1998 byla objevena v Bošácké dolině ve slovenských Bílých Karpatech (viz Bílé Karpaty č. 1/99, str. 17). Za definitivně vyhynulý druh je považována maňinka rolní a plevele lněných polí - silenka lnová a kokotice hubilen. Mnohé další druhy se vyskytují na posledních pár stanovištích a žijí u nás na hranici své existence. Tak se staly polní plevele jednou z nejohroženějších skupin rostlin, nejen u nás ale i v Německu, Anglii a dalších západoevropských státech.

Příčiny

Za hlavní důvody „zevzácnění“ většiny plevelů jsou považována používání chemických postřiků a chemické hnojení, proti kterým řada druhů neměla obranu. Intenzivní výzkum v Evropě odhalil však i další, neméně důležité faktory, které vysvětlují prudký pokles v počtu plevelů na našich polích a záhumenkách v poslední době.

- Scelení pozemků do velkých lánů za komunismu například způsobilo, že plevele po změně kultury neměly kam utéct. Pokud mají semena krátkou klíčivost, může se stát, že obilní

plevel nepřežije rok, kdy se na stejném místě sázejí brambory. Většinu nyní vzácných plevelů proto musíme hledat tam, kde pozemky zůstaly v soukromých rukách, takže spíše na záhumencích u obcí než na lánech.

- Osivo je v současné době dokonale čištěno, zatímco dřívě se mohla semena plevelů udržovat v osivu. Některé druhy jsou pro své přežití dokonce závislé na používání vlastního, nepříliš čistěného osiva, protože nesnáší mráz. Příkladem je sveřep stoklasa, který dřívě rostl po celých Bílých Karpatech, ale dnes jen na Moravských Kopanicích, kde se mnohde ještě hospodaří tradičním způsobem, a kolem Štítné nad Vláří. Pravděpodobně je to pouze otázkou pár let, než i stoklasa z přírody zmizí...
- Ubývání ozimín znamenalo značné potíže pro druhy, které jsou dvouleté a klíčí výhradně na podzim. Příklady jsou kamejka rolní nebo koukol polní.

- Obráceně na příliš raně orání po sklizni doplatily druhy s delší vegetační dobou, kterou potřebují na dozrávání semen. Oba druhy úporků, silenka noční nebo pryšec srpovitý se dřívě rozvíjely především na strništích, kde se dostaly více na světlo po odstranění plodin.

Ochrana

Přes své ohrožení z mnoha stran zůstaly plevele dodnes mimo pozornost ochránců přírody. Vyhláška č. 395/1992 obsahuje několik stovek chráněných druhů rostlin, ale nenajdeme mezi nimi ani jeden polní plevel. Jsou totiž brány jako konkurenti zemědělců a s jejich ochranou se nepočítalo (a nepočítá). Jedinou možností, kterou zákon č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny nabízí, je § 5, který chrání všechny druhy před zničením, „který by mohl vést k ohrožení těchto druhů na bytí“.

V některých evropských zemích existují pro záchranu

vzácných plevelů speciální programy. Německý profesor Schumacher se proslavil programem pro vyproštění (úzkých) okrajů polí z běžných zemědělských zásahů, zejména postřiků herbicidů. Efekt byl, co se týče návratu plevelů, až neuvěřitelný. Zemědělci byli přitom finančně kompenzováni za odhadnuté ekonomické ztráty. V Anglii má ochranná organizace National Trust ve vlastnictví téměř 23 % orné půdy ze 174.000 ha zemědělské půdy.

A jak budeme chránit plevele my? Mají krásné rostliny jako chrpa modrák, černucha rolní nebo prorostlík okrouhlostý ještě budoucnost? Nebo budou nahrazeny silnějšími přistěhovalci, jako jsou pěfoury, laskavce či turan kanadský?

Jan W. Jongepier

O kúkoli

Rozprávanie, pre tých, ktorí tento kvet poznali ako hojnú burinu polí i pre tých, ktorý ho ešte nevideli.

Kúkof polný (koukol) patrí medzi dvojklíčnolisté rastliny, do čeľade klínčekovitých (hvozdíkovité). Je to jednoročná i ozimná rastlina, to znamená, že môže vyklíčiť na jeseň, ak sa dostane do pôdy s ozimínami, ale i na jar, v jarinách. Klíčivosť semena má veľmi dobrú, v prvých rokoch 90 - 100%. Rastlinky dorastajú 30 - 100 cm, sú celé chlpaté, listy na nich sú protistojné, kvety sú krásne fialovo červeno zafarbené, päťpočetná koruna je 3 - 4 cm veľká.

Kúkof polný bol bežnou a

obávanou obilnou burinou po dlhé storočia. Jeho semená obsahujú jedovaté látky, ktoré po pomletí s obilím spôsobili i smrteľné otravy. Bol bežným a hojným druhom, v časoch keď sa obilie čistilo viatím lopatou proti vetru. Semená kúkoľa majú podobnú váhu ako obilie a tak sa ľahko spolu dostali na jednu kopy a po pomletí na žarnovoch takto vznikla jedovatá múka.

Po zavedení čistenia obilia rajtarmi (stroj na vyčistenie obilia, inak nazývaný i vejačka), sa hojnosť kúkoľa znížila, stále to bol ešte hojný druh, ale už menej početný.

Koniec kúkoľa v poľnohospodárstve znamenal používanie herbicidov proti dvojklíčnolistým rastlinám a intenzívne magnetické čistenie v osivárskych podnikoch. Udržal sa len u súkromníkov, ktorí používajú pôvodné osivá.

Dnes je to druh veľmi vzácny,

je zaradený do Červej knihy ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR, je pokladaný za kriticky ohrozený i podľa hodnotenia medzinárodnej organizácie IUCN.

Netreba sa už tejto rastlinky obávať, je veľmi dekoratívna, dá sa ľahko pestovať, ale má ťažké semená, ktoré sa Vám samé nerozšíria na miesta v záhradke, kde ich nechcete mať. Pravidelne tento druh presievame pri Správe Chránenej krajiny oblasti Biele Karpaty, ak by ste ho chceli ukázať svojim deťom, alebo vnúčatám, či deťom v škole, napíšte si o semenko na adresu: S-CHKO Biele Karpaty, Trenčianska 31, 914 42 Nemšová.

Katarína a Pavel Devánovi

O tom, proč má slunéčko sedmitečné na krovkách sedm černých teček

Budete-li si na svých letních vycházkách všimnout broučků slunéček, budete překvapeni. Slunéček je totiž ohromně mnoho žství a jsou velice rozmanitá. V nejrozličnějším barevném provedení najdete slunéčka dvojtečná, čtyřtečná, pětitečná, sedmitečná, desetitečná, dvánáctitečná i dvadvacetitečná a dokonce jsou slunéčka, co nemají tečky vůbec žádné.

Nejznámější z nich je slunéčko sedmitečné, neboli beruška, berunka, sluníčko a ani nevím, kolik jmen tenhle pohledný brouček už od nás lidí dostal. Není divu! Krom toho, že slunéčka sedmitečná jsou velice krásná, jsou také odvážná, bojovná, chytrá, pilná, starostlivá a obětavá. Mají prostě tolik krásných vlastností, kolik mají na krovkách teček. Ty tečky jsou jakási vyznamenání a slunéčka sedmitečná jsou na ně jakseptří hrdá. Být slunéčkem sedmitečným, to v broučím světě prostě něco znamená!

Všechno to začalo velice dávno, kdy svět ještě nebyl tak rozmanitý a všechna slunéčka létala jen tak, bez teček. Některá byla celá černá, jiná žlutá a zase jiná třeba hnědá. Jednou, v Březovém háji co stál uprostřed Vřesoviště, se v rodině černých slunéček narodila holčička. a ta měla, k překvapení všech, krovky dočista červené. Červené tak, až oči přecházely. Zrovna, jako když se koukáte do zapadajícího sluníčka. Ze všech stran přilétali příbuzní, aby na vlastní oči viděli tu parádnici. A tak Baruška (docela hezké jméno, že?) přišla brzy na to, že je široko daleko jediná s červenými krovkami a také na to, že všechny její tety, sestřenice i sestry jí docela nehezky závidí. Dlouho se tím ale netrápila. Protože byla chytrá a odvážná, rozhodla se vydat do světa hledat jiná červená slunéčka. Druhý den, jen co oschla rosa, vylezla Baruška na vysoké stéblo a frrrrr....., vydala se vstříc neznámým dobrodružstvím.

Brzy přeletěla celé Vřesoviště a vydala se k Dubovému háji. To byl starý prosluněný háj, plný kvetoucích keřů a květin. Slunéček tu bylo jak zrníček máku. Celý den zde Baruška poletovala, ale potkávala pouze slunéčka černá nebo hnědá, jaká znala z domova. Jen jednou jedinkrát radostně vykřikla, když uviděla malé červené krovky. Ale nebylo to slunéčko. Byla to jen jakási zobonoska, žvící se na mladém dubovém listku.

Příští ráno se Baruška vydala na další cestu. Nejprve zaletěla na Skalnatý vršek. Tam objevila početnou rodinu krásných žlutých slunéček, jaká ještě nikdy neviděla. Červené slunéčko tam však neleželo žádné. Potom letěla dál přes Planinu až k Temnému lesu, ze kterého čísel jen ukrutný chlad a strach. Nikde nebylo živé duše, natož pak slunce milující slunéčka. Proto se Baruška otočila k té syrovinně zády a navečer dolétla až k Bahnitě fece. Tady přenocovala, spolu s několika tiplicemi, v dutině prastaré vrby a hned ráno pokračovala v pátrání kolem feky. Také zde žilo mnoho slunéček, červené krovky však nemělo ani jedno. Ptala se každého koho potkala, ale ani starý a moudrý kozlíček vrbový jí nedokázal poradit.

Nikdo už nespočítá, kolik dnů Baruška létala po Kraji a kde všude byla. Její snaha však byla marná. Jednoho večera odpočívala smutná a nesmírně navená na vršíčku vysokého topolu s očima plnými slz. A tak si ani nevšimla, že se od západu blíží temná mračna a před nimi přichází ničivá větrná bouře. První silný porыв větru Barušku uchopil a zvedl ji do veliké výše. Tam si s ní dlouho pohrával v divokém reji až jí nakonec srazil zpět dolů, do jakéhosi pichlavého keře. O tom však Baruška neměla ani potuchy. Naštěstí v tom větrném kolotoči omdlela, jak už to holky umějí.

Když se probudila, myslela si Baruška, že se ocitla v nebi. Ležela na lesklém sytě zeleném listu. Svítilo na ni životadárné sluníčko a ze všech stran jí obklopovaly nebesky krásné rudé květy, které náramně jemně voněly. Ale nebylo to nebe, byl to růžový keř rostoucí uprostřed zahrádky kouzelníka Futura. A nebyl to ledajaký keř, byla to největší kouzelníková zahradní chloubka. Však také ty růže sám vyšlechtil! Nebo vyčaroval? Nu, vždyť je to jedno. Hlavně, že to byly největší, nejkrásnější a nejvoňavější růže široko daleko.

Být krásný a výjimečný však není jednoduché! Kde kdo vám chce potom ublížit. Futurovým růžím hrozilo nesmírné nebezpečí a dočista i zkáza. Kouzelník byl totiž více než dva týdny kdesi na inspekční cestě a růže zůstaly bez jeho starostlivého dohledu. Toho využily misné mšice a slétly se sem z širokého okolí. Většina z nich brzy nakladla hromádky vajíček a teď byly všechny stonky a spodní strany listů doslova pokryty tlustými sajícími mšicemi. Některé mšice dokonce sály i na poupatech!

Toho si všimla i zcela probuzená Baruška. Hned pochopila, že tohle není ráj, ale jen nějaký nádherný květinový keř, který je teď v ohrožení života. Baruška neztrácela čas a pustila se do boje se mšicemi. Kousala je a srážela na zem s takovým zápalem, že po chvíli byla jedna větvička i s listy úplně čistá. Netrvalo dlouho a Baruška vyčistila i druhou a třetí větvičku. V řadách mšic nastal zmatek. Kvičely jako malá podsvínčátka a mnohé z nich začaly před Baruškou couvat a utíkat. Tedy, alespoň se o to snažily. Jenže neustálým baštěním byly tak tlusté a pomalé, že se prakticky nehnuły z místa.

Některé ani nedokázaly vytáhnout sosáky zabodnuté do stonků a listů.

Už to vypadalo, že je jen otázkou času, kdy samotná Baruška zničí celou armádu mšic, když v tom se objevili černí mravenci. Pravděpodobně je přivolał náfek mšic sražených na zem a to se mravencům vůbec nelíbilo. Mravenci mšice chrání, protože k nim chodí jako do cukrárny. Mšice jim dávají lepkavou šťávičku, co je sladká jako med a proto jí říkáme medovice. Mravenci medovici milují a je jim úplně jedno, jestli mšice svým sáním růže úplně zničí. Ale není jim jedno, když někdo ničí jejich cukrárnu. A tak mravenci hned zaútočili na Barušku. Ta se však nezalekla. Přeletěla na opačný konec růžového keře a tam se zase pustila do mšic. Po chvíli tam byli i mravenci a Baruška poznala, že sama proti nim nic nezmůže.

Naštěstí na staré jabloni nedaleko našla velkou rodinu černých slunéček, kterým se Futurovy růže také velice líbily. Když jim Baruška vysvětlovala svou strategii, spočívající v současných a neustálých útocích na nejrůznějších místech růžového keře, všechna černá slunéčka nadšeně mávala tykadly. Následující bitva o růže vešla do dějin Futurovy zahrady. Slunéčka vedená Baruškou útočila na mšice střemhlav, jako draví ptáci, a přitom se snažila vyhnout útokům rozzuřených mravenců.

Mravenců však bylo na keři více než slunéček a tak je těžko povědět, jak by ta bitva skončila, kdyby se z ničeho nic neobjevil kouzelník Futuro. Sotva se vrátil z cest, hned spěchal ke svým růžím. Byl to moudrý zahradník a okamžitě pochopil, která bije. A protože byl kouzelník, okamžitě sjednal nápravu. Mravenci museli většinu mšic z růží odstěhovat a

nasadit je po malých skupinkách na keře a byliny v širokém okolí. Trošku mšic kouzelník na růžích ponechal, protože dobře věděl, že nic není dokonalé a že malá protivenství jsou nesmírně důležitá.

A co udělal se slunéčky? No přece, odměnil je! Hned druhý den ráno svolal osazenstvo celé zahrady a před všemi těmi broučky, motýli, kobylkami, mouchami a pavouky slunéčkům za jejich pomoc poděkoval. Barušce, za jejich sedm ctností udělil sedm medailí a černým slunéčkům udělil každému dvě. Aby jim medaile při létání nevadily, dal jim podobu teček na krovkách. Od té doby známe slunéčka dvojtečná, která jsou černá se dvěma červenými tečkami a slunéčka sedmitečná, která mají na červených krovkách sedm černých teček. Baruška dostala navíc i krásný bílý límeček (však si někdy pořádně slunéčko sedmitečné prohlédněte!).

Ale největší odměna jí teprve čekala. Futuro se totiž na své cestě doslechl o Barušce a také o tom, co jí trápí. Po návratu a nečekaném setkání měl celou noc na to, aby něco vymyslel. A podařilo se! Na závěr slavnostního udělování medailí vytáhl kouzelník z kapsy malou dřevěnou krabičku a z ní, k úžasu všech přítomných a hlavně Barušky, vypochoďovalo slunéčko, které jakoby Barušce z oka vypadlo. I s těmi sedmi tečkami a bílým límečkem. A navíc to byl kluk, hotový ženich. To víte, hned byla svatba a další veselice, ale to by bylo na delší vypravování...

A jak je to s tečkami pětitečných, desetitečných, dvanáctitečných a jiných slunéček? To nejsou medaile! To jen tečky na krovkách prostě přišly do módy!

Pavel Bezděčka

NAPSALI JSTE NÁM

Topol u Volenova

Topol šedý u farmy Volenov je významným stromem i pro občany obce Březová.

Topol stojí v polovině cesty z Březové do Uherského Brodu. V dřívějších dobách, do zavedení autobusového spojení, občané obce chodili do Uherského Brodu pěšky. U topolu odpočívali, přezuli se, umyli si nohy v blízkém potoce. Při tomto odpočinku probrali různé starosti, vyměnili si zboží s občany sousedních a

pokračovali v další cestě.

Cesta kolem topolu u Volenova byla hodně využívána i občany okolních obcí. Chodívali po ní na trhy, za prací, k vlaku i do škol v Nivnici. Cestou hrávali různé hry, aby jim cesta rychleji ubíhala. Kolem topolu chodili také poutníci z okolí na pouť do Uherského Brodu, jak je uvedeno v dějinách obce Březová.

František Vacula
Březová

Priradte k siluetám vtákov:

1. Ich meno - stačí rodové (skúste po slovensky i po česky)

2. popis

- a) Hniezdím zvyčajne vo vnútri budov, v stajniach i na povalách, hniezdo mám zvrchu otvorené.
- b) Hniezdím na skalách, na vysokých budovách, na kostoloch a na hradných zručaninách.
- c) Hniezdo si staviam zvonku na domoch, pod strechou, na balkónoch, pod mostami.
- d) Som tmavý vtáčik s dlhými krídlami, trávim väčšinu času vo vzduchu, zo zeme neviem vzlietnuť, na konáre ani na dróty si nesadám.
- e) Mám slabo vykrojený cvost a biele hrdielko.
- f) Mám hlboko rozoklaný chvost a červené hrdielko.

3. Všetky zobrazené vtáky od nás na zimu odlietajú. Ktorý sa vracia ako posledný?

Prvosienky

Na obrázku sú znázornené tri druhy prvosiенок. Vieš ako sa nazývajú?

Ktorá z nich v Bielych Karpatoch vo voľnej prírode nerastie?

Osmismerka

V osmiserovke vyčiarknite nasledovné a zostanú vám písmenká, ktoré spolu zložia do tajničky.

KURINOV VRCH, KRASIN, BINDÁRKA, ŽALOSTINNÁ, ZÁHRADSKÁ, RAKOVÁ, GRŮŇ, TURECKÝ VRCH, KOHŮTOVÁ, NEBROVÁ, VRBOVCE, CHMEL, RUŽA, DUB, SEN.

Správne odpovedi z minulého čísla:

Křížovka: Jaro nás zve do přírody

Kvíz: 1b, 2b, 3c, 4c

Á K S D A R H Á Z O H
 N V R B O V C E R R
 I V O L E M Q H V K V
 T R N K R Š V Ň O Ý
 S U Í A A O T Ú H K
 O Ž S E N R S R Ú C
 L A A I K É B G T E
 A K R Á D N I B O R
 Ž U K R U A D L V U
 K Á N E B R O V Á T

Letní ochránářské tábory 2001

30. júna - 7. júla - Grúň.

Rodiny s deťmi a všetci s kladným vzťahom k malým deťom. Vedie Vlado Mertan.

21. júla - 3. augusta - Bučkova

jama. Vedie Anino Belan, Hraničná 7, 821 05 Bratislava
belan@rex.svf.stuba.sk

4. - 17. augusta - Nebrová.

Prvý týždeň Šaňo a Peťo Šurlákovci, druhý týždeň Drahoš D. Stano.

Ubytovanie, strava i práca sú pre aktívnych účastníkov úplne bezplatné.

Informácie:

Vlado Mertan - 0831/7433 504,

Katka Devánová, Peťo Šurlák,

Správa CHKO Biele Karpaty,

Trenčianska 31, 911 41

Nemšová-Kľúčové, 0831/6598 387

e-mail: mertan@sopsr.sk.

Šaňo Šurlák (DES) surlak@changenet.sk, P:

0827/4428797,

M: 0903/940858

Drahoš D. Stano (aj akcie Pre Prírodu),

D: 0831/7440 623

P: 0831/6582 333

M: 0905/470 917

e-mail: preprrodu@changenet.sk.

http://www.koza.sk/

Kosení bielokarpatských luk -

XXI. ročník Memorálu kamaráda Toma

30. června - 6. července Přírodní rezervace Bílé Potoky

7.- 13. července Přírodní rezervace Javorůvky a přírodní památka Dobšena

sobota 14. července Dosečná

Informace:

ZO ČSOP KOSENKA

Brumovská 11

766 01 Valašské Klobouky

tel. 0636-320145, 320069

kosenka@mail.walachia.cz

Vážení čtenáři,

držte v ruce druhé číslo 6. ročníku časopisu pro obyvatele a příznivce oblasti Bílé a Biele Karpaty. Jako předešlé roky, také letos chceme vydat celkem 4 čísla, vždy v rozsahu minimálně 24 stran plných důležitých i zábavných informací. Pokud o časopis budete mít nadále zájem, je několik možností, jak si ho zajistit.

Nejpohodlnějším způsobem je jeho předplacení. K tomu můžete vyplnit v tomto čísle vloženou složenku, a to **černou propiskou**.

Předplatné časopisu můžete uhradit také bankovním převodem na číslo účtu: 144 324 63 89 / 0800, Česká spořitelna Veselí nad Moravou, variabilní symbol: 2000, konstantní symbol: 0308. Nezapomeňte uvést **účel platby** a vaši **adresu**.

V obou případech vyplňte také specifický symbol, který je totožný s evidenčním číslem, které najdete na štítku na zadní straně časopisu. Tento symbol slouží pro identifikaci platby.

Na Slovensku je možné si předplatit časopis na adrese Centrum environmentálních aktivit, Legionárska 5, 911 01 Trenčín, kam můžete rovněž zaslat předplatné složenkou typu A.

Roční předplatné zůstává Kč 68,- a Sk 68,-. Přestože je vydávání časopisu ztrátové, snažíme se udržet předplatné na stále výši, ale vítáme i vyšší částku dle vašeho uvážení.

Další možností je zakoupení časopisu ve vybraných stáncích a obchodech.

Redakce

Bílé - Biele Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávající: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Finanční podpora: Síť ekologických poraden ČR (STEP) Brno, Nadace Open Society Fund Praha.

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty

Bartolomějské nám. 47

698 01 Veselí nad Moravou

tel., fax: 0631 / 322545, 324792

e-mail: visbk@bilekarpaty.cz

Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty

Palackého nám. 293

686 01 Uherské Hradiště

tel., fax: 0632 / 551637

e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz

Jana Hajduchová

CEA

Legionárska 5

911 01 Trenčín

tel., fax: 0831 / 6400400

e-mail: cea@changenet.sk

Richard Medal

Redakce: Pavel Bezděčka, Katarína Devánová, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medal, Vlasta Ondrová, Pavel Popelka, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Michaela Křížová (str. 1), Antonín Vrba (str. 2, 3), Pavel Bezděčka (str. 4), Katarína Rajcová (str. 5), Václav Tetera (str. 6), Jiří Klváček (titulní strana, str. 7), Rostislav Švehlík (str. 10), Jan W. Jongepier (str. 10, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 23), Ladislav Chvalkovský (str. 12), Richard Medal (str. 11), Marie Zavadilová (str. 13), Petr Batoušek (str. 18), Bohumil Jagoš (str. 18, 19)

2. číslo ročníku 2001 vychází v červnu 2001

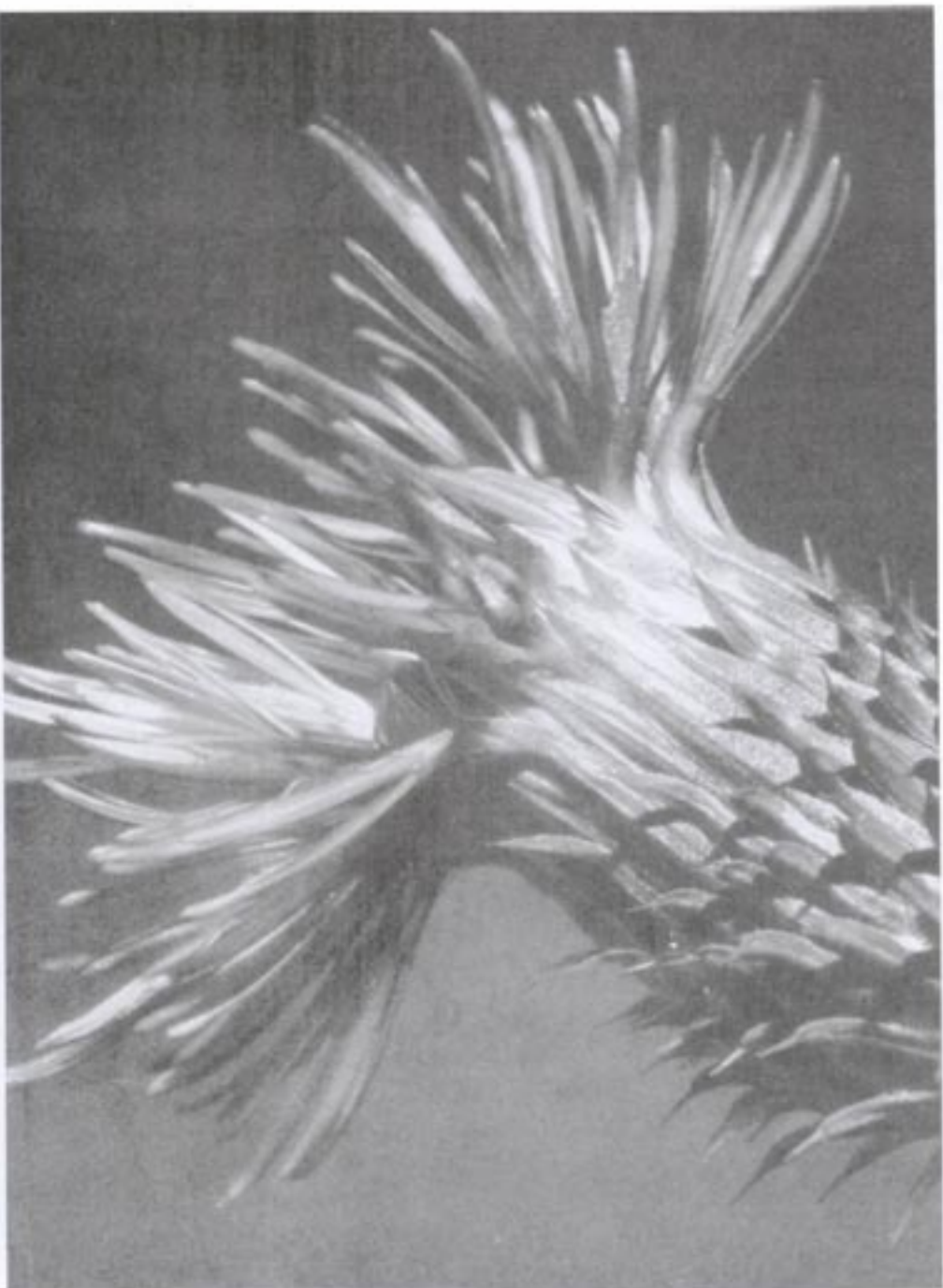
Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník VI, číslo 2, náklad 2000 ks, cena 17 Kč, 17 Sk

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

***Tisíc jablek spadlo na zem na nos zeměkoule
a jen Newton dovedl těžít ze své boule.***

Vítězslav Nezval (český básník 1900 - 1958)

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č. 1, P/2 - 957/99 ze dne 25.2. 1999.
Výplonné hrazeno v hotovosti

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartoletské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 17 Kč, 17 Sk